

Szűcs Dániel

AZ EMBERKERESKEDELEM TÉNYÁLLÁSÁNAK HAZAI FEJLŐDÉSE, AVAGY TÖRTÉNETI
VISSZATEKINTÉS NÉGY BÜNTETŐTÖRVÉNYKÖNYV TÁVLATÁBÓL

1878. ÉVI V. TÖRVÉNYCIKK, A „CSEMEGI-KÓDEX”

Az első egységes, írott, törvényerőre emelkedett büntetőkódexet Csemegi Károly nevéhez köthetjük.¹ A történeti visszatekintést a kiegyezést követően megszületett ezen „műremek” áttekintésével kezdjük. A korszakos munka és annak megalkotója előtti tisztelgés jegyében, a történeti vonulat ismertetéséhez szükséges mértéknél bővebb körben tartom indokoltnak az első magyar szabályozási mérföldkő tárgyalását.

A 18. században a felvilágosodás filozófiája a büntetőjog területén is erjesztőleg hatott, s megalapozta az új eszméket, elvégre a polgárság nem engedett tovább az önkénynek, hanem garanciát akart a törvényességre.² A kiegyezést követően ismételten napirendre került büntetőjogi kodifikáció iránti igény hazánkban.³ „A kiegyezés egyértelművé tette, hogy nem lesz lehetőség olyan jogi szabályozásra, mint a Deák-féle tervezett lett volna. A reformkori ábrándok megszűntek.” – fogalmaz Domokos Andrea.⁴ A megalakult Andrassy-kormány igazságügyi minisztere, Horváth Boldizsár, a büntető törvénykönyv tervezetének kidolgozásával először Csatskó Imrét bízta meg, aki az 1843. évi javaslatához nyúlt vissza. Végül azonban a munkálat nem került a törvényhozás elé, így az 1843-as javaslat is a feledés homályába veszett. Csatskót követően Csemegi Károly kapott felkérést a büntető törvénykönyv megalkotására.

„Csemegi Károly a megfelelő időben, a megfelelő helyen, a megfelelő ember volt a kodifikáció elvégzésére” – írja Czine Ágnes.⁵ A „megfelelő időt” Czine két aspektusból közelíti meg: egyrészt a kiegyezés révén kialakult politikai enyhülés lehetőséget teremtett arra, hogy

¹ „Az 1878. évi 5. törvénycikk a büntettekről és vétségekről (Btk.), valamint az 1879. évi 40. törvénycikk a kihágásokról (Kbt.) alkotják az első magyar törvénnyé lett teljes büntetőkódexeket.” Király Tibor – Máthé Gábor – Mezey Barna: *A Csemegi-kódex (1878:5. tc.)*, in Mezey Barna (szerk.): *Magyar jogtörténet*, Budapest, Osiris Kiadó, 2007, 329.

² Domokos Andrea: *A Csemegi-kódex, a „pompázatos kölni dóm”*, in Czine Ágnes (szerk.): *Csemegi Károly emlékkötet*, Budapest, ORAC Kiadó, 2024, 40.

³ „Alkotmányos életünk helyreállítása [sic!] után az új [sic!] igazságügyi kormány sürgős feladatának ismerte a büntetőjogi codificatio keresztülvitelét”. Finkey Ferenc: *A magyar büntetőjog tankönyve*, Budapest, Grill Károly Könyvkiadó vállalata, 1909, 81.

⁴ Domokos: *A Csemegi-kódex*, 40.

⁵ Czine Ágnes: *Csemegi csak egy volt*, *Magyar Jog*, LXXII. évf., 2024/7-8, 395.

Magyarország ne csupán önálló államszervezetének kialakítását, hanem saját jogrendszerének kiépítését is megkezdje, ezáltal fokozatosan függetlenedve az osztrák birodalomtól és annak jogrendszerétől; másrészt a büntetőjogi szabályozás ekkoriban rendkívül kaotikus volt.⁶ Pauler Tivadar a következőképpen jellemezte az akkori konstellációt: „sem a bűn fogalma és annak tényálladéka, sem a büntetés mértéke törvény által meghatározva nincsen; [...] a legfontosabb kérdésekben a bíró bölcs belátása analógia szerint ítéel és határoz, bizonyos tekintetben tehát a bíró és törvényhozó szerepét egyesíti”.⁷ Az ún. első javaslat 1873-ban készült el, amelyet Pauler Tivadar igazságügyminiszter 1879. október 29-én benyújtott a képviselőháznak, azonban az országgyűlés időközbeni feloszlása miatt a javaslat nem került megtárgyalásra. Perczel Béla új igazságügyminiszter átdolgoztatta a javaslatot Csemegivel, majd annak megvitatására szaktanácskozmányt hívott össze 1875-ben. A tanácskozmány keretében elhangzott vélemények alapján aztán Csemegi újfent finomított a javaslaton. Ezt az ún. második javaslatot 1875. november 5-én terjesztette a miniszter a képviselőház elé, amely mintegy másfél éven keresztül – 1876. április 8. és 1877. szeptember 15. napja között – tárgyalta azt. Végül aztán harmadik olvasatban ismételtén a Ház elé került a tervezet, amit a képviselőház 1878. január 18-i elfogadására tekintettel, 1878. február 18 és 23 között tárgyalta a főrendiház.⁸ A király 1878. május 27-én szentesítette az első Magyar Büntető Törvénykönyvet, melyet követően az Országgyűlés 1878. május 29-én hirdette ki a – 10 év kodifikációs törekvés eredményeként napvilágot látott – 1878. évi V. törvénycíkket.⁹ Csemegi még ugyanabban az évben neki látott a kihágások kodifikálásának is, melynek eredményeként megszületett az 1879. évi XL. törvénycikk a Magyar Büntető Törvénykönyv a kihágásokról.¹⁰ Ekként Csemegi a büntetendő cselekmények trichotóm rendszerére épített.

„A magyar törvénytárban két törvény van, amely elválaszthatatlanul összeforrt alkotója nevével: a Plósz-féle Pp. és a Csemegi-kódex.” – írja Györgyi Kálmán.¹¹ Nem is történhetett volna ez másképpen, elvégre Csemegi koncepciója szerint a nagy kodifikációs munkát csak

⁶ Uo.

⁷ Képviselőházi napló, 1875. XIII. kötet, 271. Hivatkozva: Nánási László: A Csemegi-kódex születése, in Horváth Attila (szerk.): *Tanulmányok a Csemegi-kódex megalkotásának 140. évfordulója tiszteletére*, Budapest, Dialóg Campus, 2020, 10.

⁸ Finkey: *A magyar büntetőjog*, 81–82.

⁹ Képviselőházi Irományok 1875/78. V. kötet 137–397, irományszám: 200., VII. kötet 281–394, irományszám: 286., IX. kötet 109–399, irományszám: 372.

¹⁰ A Btk. és a Kbt. végül 1880. szeptember elsején lépett hatályba.

¹¹ Györgyi Kálmán: Emlékeszéd Csemegi Károly születésének 175. évfordulója alkalmából a Magyar Kriminológiai Társaság és Csongrád Város által rendezett emlékülésen, *Magyar Jog*, XLVIII. évf., 2001/8, 503–508.

egyedül lehet megvalósítani.¹² A kódex igazi nívumnak számított a korban, amely a munkát ért kritikákat vizsgálva is jól kitűnik. Csemegi nem az 1843-as javaslatot dolgozta át, hanem merőben új megközelítést alkalmazott.¹³ Széles látókörű szemléletmódja és magasfokú nyelvtudása¹⁴ lehetővé tette, hogy a külföldi joganyag, a kor jelentős kódexeinek beható tanulmányozása révén változást hozzon a korabeli magyar jogéletbe.¹⁵

A első Magyar Büntető Törvénykönyv alapvetően az 1867. évi belga kódexre és olasz javaslatokra, az 1870. évi osztrák büntetőjavaslatra, valamint az 1871. évi német és francia törvénykönyvekre épített, melynek vezérfonala egyúttal a német joganyag volt.¹⁶ A kódex törvényszövege mellett külön említést érdemel a hétszáz oldalas miniszteri indoklás is, amely szintén Csemegi tollából látott napvilágot, s amelyet a jogász hivatás kiemelkedő tagjai a mai napig méltatnak.¹⁷ Mezey Barna, amikor Finkey Ferencet citálja, rögzíti, hogy Csemegi törvénykönyve – annak indoklását is ideértve – a kor összes európai büntető törvénykönyvében bevált megoldást tartalmazta, voltaképp azok szintézisét testesítette meg.¹⁸ Balogh Jenő azonban – Finkeyvel szemben – akként foglalt állást, hogy Csemegi kódexe „legkevésbé sem úttörő, sőt nem is önálló munkát, hanem receptív és revideáló feldolgozása a német, osztrák, francia és olasz büntető jogtudomány és törvényhozás azon fejlődési fokának, melyen azok a törvénykönyv tervezetének készítésekor, a hetvenes évek közepén állottak volt.”¹⁹ Tóth Mihály

¹² „Lehet-e átadni a munka egy részét? Goethe a Faust egy részét átadhatta-e volna valakinek, vagy Verdi csak egy részét komponálta a Traviátának?” Hajnal Hugó: *Csemegi Károly, A magyar büntetőtörvénykönyv s a bírói szervezetről szóló törvény megalkotójának élete és működése*, Budapest, Gondolat Kiadó, 2003, 48.

¹³ Csemegi az eljárási kódex megalkotása kapcsán akként érvelt, hogy „sokáig nem reformáltunk” és ezért kellett „egyszerre és sokat” reformálni, másrészt pedig jó ideig elzárkóztak a század „bölcsezetének igazsága elől”. Csemegi Károly: *A magyar bűnvádi eljárás tervezetének indokai*, Budapest, Pesti Könyvnyomda Rt., 1882, 10.

¹⁴ Csemegi Károly hét nyelven beszélt. Czine Ágnes: *Csemegi Károly, a bíró és a Jogászegylet első tényleges elnöke*, in Czine Ágnes (szerk.): *Csemegi Károly emlékkötet*, Budapest, ORAC kiadó, 2024, 16.

¹⁵ Angyal Pál megállapítása szerint a modern magyar büntetőbíróóságok szervezete és a tételes büntető eljárásjog nem a hagyományos magyar jogfejlődés eredményeként jött létre, hanem a 19. század során kialakult kontinentális vegyes rendszer elveinek figyelembevételével került kodifikálásra. Lásd Angyal Pál: *A magyar büntetőeljárás jog tankönyve*, Budapest, Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat, 1915, 25.

¹⁶ Mezey Barna: A föltétlen igazság és a társadalom fenntartásának érdeke, Az első magyar büntető törvénykönyv, in Horváth Attila (szerk.): *Tanulmányok a Csemegi-kódex megalkotásának 140. évfordulója tiszteletére*, Budapest, Dialóg Campus, 2020, 40.

¹⁷ „A Csemegi-kódex bírálói sem zárkózhattak el azonban annak elismerése elől, hogy a kódexnek számos erénye van. Egyik legkövetkezetesebb, legszívósabb bírálója Fayer László is elismerte, hogy a törvény, bár eklektikus jellegű, mégis önálló munka. Sokra tartotta a kódex indokolását, s azon a véleményen volt, hogy az hatalmas dolgozat, amely a büntetőjog egész területét felöleli és itt-ott monografikus mélységgel fejti ki a büntetőjog tanait. Mindezt számba véve, Csemegi, a szó legjobb értelmében, nagy munkát végzett. Finkey véleménye szerint a törvény mintegy negyedszázados élete fényesen igazolta azt az általános véleményt, hogy a büntető törvénykönyv egyike törvényhozásunk legjelesebb alkotásainak.” Király-Máthé-Mezey: *A Csemegi-kódex*, 338.

¹⁸ Mezey: *A föltétlen*, 44.

¹⁹ Uo. 44. Vö. Balogh Jenő: Büntetőtörvényeink módosításához II., *Huszadik Század*, 1. évf., 11. füzet, 330–346.

szerint Csemegi mindamelllett, hogy átvette a korszak haladó büntető törvénykönyveinek rendelkezéseit, igyekezett azokon túl is lépni.²⁰

A kódexben a klasszikus büntetőjogi iskola tanai köszönnek vissza, melynek korszakos előfutára az olasz Cesare Beccaria volt.²¹ Csemegi munkássága az abszolutizmusokkal szemben kibontakozó polgári reakciók biztonsági igényeire adott választ, az emberi jogok védelmét szolgáló szabályozás a nyílt rendi egyenlőtlenségek és partikularitások rendszerével szemben garanciális szemléletű büntetőjog kialakítására törekedett.²² A kódex magáénak tudta a *nullum crimen sine lege*, a *nulla poena sine lege* és a *nulla poena sine crimine* elvét, mellyel „a magyar büntetőjog végérvényesen áttért a törvényben rögzített büntetőjog rendszerére” – írja Mezey.²³ Ahogyan Király Tibor is megfogalmazta: a kódex „kizárja mind az analogia legist, mind az analogia iurist”.²⁴ A 9 fejezetből álló általános részből és 43 fejezetre osztott különös részből álló, együttesen mintegy 486 szakaszt magában foglaló első magyar büntető törvénykönyv, az 1878. évi V. törvénycikk, három jogász generáción keresztül determinálta a joggyakorlatot.²⁵

Az első Btk. különös részi vizsgálata körében „A személyes szabadságnak megsértése magán személyek által” címet viselő XXII. fejezetben található tényállások között találhatunk a jelenleg hatályos büntetőjogi tényállás egyes fogalmi elemeivel szűken rokonítható rendelkezéseket a következők szerint. A kódex 317. §-a rendelkezik a „gyermekrablás” tárgyában,²⁶ amelynek minősített esetét a 318. §-ban találjuk. Ezen utóbbi szerint „öt évtől tiz évig terjedhető fegyházzal büntetendő a gyermekrablás: ha a végett követetik el, hogy a rablott gyermek koldulásra, más nyereszkesedési vagy pedig erkölcstelen célra használtassék”. A továbbiakban a 321. § a következő rendelkezést tartalmazza: „A ki fajtalanságra, vagy házasságkötésre irányzott célból, valamely nőszemélyt, ennek akarata ellenére, erőszakkal, fenyegetéssel, vagy ravaszsággal hatalmába kerit, elvisz vagy letartóztat: öt évig terjedhető

²⁰ Tóth Mihály: Magyarország negyedik Büntető Törvénykönyve, *Jogtudományi Közlöny*, LXIX. évf., 2014/10, 440–441.

²¹ Cesare Beccaria: *A bűnökről és a büntetésekről* (ford. Madarász Imre), Budapest, Eötvös József Könyvkiadó, 1998.

²² Mezey: *A föltétlen*, 42.

²³ Uo.

²⁴ Király Tibor: Az 1878. évi büntetőtörvénykönyv, in Nagy László (szerk.): *A magyar büntető törvényhozás 100 éve, Jogász Szövetségi Értekezések II. kötet*. Budapest, Magyar Jogász Szövetség, 1979, 35. [Hivatkozva: Mezey: *A föltétlen*, 43.]

²⁵ Máthé Gábor: Adalékok a büntetőjog-gyakorlat kérdéseire a két nagy kodifikáció között, *Jogtörténeti Szemle*, XI. évf., 2008/4, 8.

²⁶ 1878. évi V. törvénycikk, 317. § „A ki tizennégy éven aluli gyermeket, akarata ellenére, szülője, gondnoka, vagy felügyelője hatalmából, – erőszakkal, fenyegetéssel, vagy ravaszsággal elvisz, vagy letartóztat: a gyermekrablás büntetést követi el, és öt évig terjedhető fegyházzal büntetendő.”

fegyházzal büntetendő.” A rabszolgaságra való utalást *expressis verbis* csak a 324. §-ban találjuk, azt is a következő kontextusban: „Öt évtől tiz évig terjedhető fegyházzal büntetendő a személyes szabadság megsértése: ha [...] a letartóztatott valamely külhatalomnak katonai szolgálatába vagy rabszolgaságba vitetett.” Az egyes szexuális bűncselekményeket a „Szemérem elleni büntettek és vétségek” címet viselő XIV fejezetben tárgyalja a kódex.²⁷

Az emberkereskedelem keretében megvalósuló kizsákmányolás egyes elemeihez hasonlatos, azokkal összefüggésbe hozható iménti (rész)cselekményeket a személyi szabadság megsértésének altípusai körében tartotta számon Csemegi. Értékelésként megállapítható, hogy az első magyar Btk. nem rendelkezett kifejezetten és önálló jelleggel az emberkereskedelem szankcionálása tárgyában, melynek eredményeként az egyes fogalmi elemek megjelenését sejtető széttagolt – személyi szabadságot érintő – rendelkezéseken túl, zárt logikai egységű önálló tényállás nem detektálható. Feltehetően azért, mert a korszak jogi szemlélete, valamint a korábbi kodifikációs kísérletek hagyománya alapján erre még nem mutatkozott igény.

Sajnálatos módon Csemegi sem kerülhette el a végzetét, a Kódex hatálybalépését követően ugyanis rövidesen megjelentek az új kriminálpolitikai törekvések, amelyek a tettről a tettes személye felé tolták el a jogi fókuszpontot. A törvénykönyv „korának későszülött gyermeke volt”, mert az akkor látott napvilágot, „amikor a büntetőjogi új irányok hajnalhasadása már megtörtént, s amikor rövidesen a társadalom biztosítását szolgáló kriminálpolitika új eszközöket hozott javaslatba a büntettesek új osztályaival szemben” – idézi Irk Albertet Tóth Mihály.²⁸ A Kódex általános része 1950-ig, különös része pedig 1962-ig volt hatályban. A korrekciós céllal született reformok között említhetjük az 1908. évi XXXVI. törvényt, az első büntető Novellát, az a 1913. évi XXI. tc. a közveszélyes munkakerülőkről, valamint az 1928. évi X. törvénycíkket, a második büntető Novellát.

A MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG BÜNTETŐ TÖRVÉNYKÖNYVÉRŐL SZÓLÓ 1961. ÉVI V. TÖRVÉNY,
A „SZOCIALISTA BTK.”

A II. világháború után az egyik legfontosabb feladat a háborús és népellenes bűncselekmények elkövetőinek felelősségre vonása volt.²⁹ Ismét terítékre került a büntetőjogi kodifikáció iránti igény, amely természetesnek mondható egy nemzetet érintő, annak jogi berendezkedést

²⁷ A fejezet alá tartozó cselekményeket mint *delicta carnist* rendeli büntetni a miniszteri indoklás.

²⁸ Tóth: *Magyarország negyedik*, 441.

²⁹ 1945. évi VII. törvénycikk a népbíráskodás tárgyában kibocsátott kormányrendeletek törvényerőre emeléséről.

lényegesen befolyásoló történés esetében, mint ahogyan az a kiegyezés kapcsán is látható volt. Ennek keretében született meg az ún. Btá., a büntető törvénykönyv általános részéről szóló 1950. évi II. törvény, felváltva a Csemegi Kódex Általános Részét. A Különös részi rendelkezések kodifikációjának mellőzésére tekintettel azonban nem volt egységes törvénykönyv, így először 1952-ben, majd 1958-ban kiadták a BHÖ-t, a Büntető Anyagi Jogszabályok Hatályos Összeállítását.

A hazai büntetőjogi kodifikáció újabb mérföldköveként látott napvilágot az 1961. évi V. törvény a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről, a második magyar Btk., az utókor által „szocialista Btk.” néven emlegetett törvénykönyv. A kódex megalkotása során a kodifikáció menete új fordulatot vett, szakítva a korábbi idők hagyományával, miszerint a miniszterek gyakran neves jogtudósokat, egyetemi tanárok kértek fel a munka elvégzésére. A törvénykönyv készítésére immáron kormánybizottság alakult 1953-ban, amely – az 1954 januárjától kezdődő kodifikáció keretében – kidolgozta a javaslatot.³⁰ A jogszabály egyik alapvető sajátossága, hogy a korábban uralkodó,³¹ cselekményközpontú megközelítés helyébe a tettes személyére fókuszáló szemlélet lépett. Ennek középpontjában a „javítás”, a „nevelés” és a „társadalom hasznos tagjaként való megtartás”, egyszóval a „jobbítás” eszménye állt.³² „A korszak ideológiája szempontjából ugyanis elfogadhatóbb volt az az elv, hogy nem elsősorban az elkövetett tett, hanem – életkoruk, »osztály-hovatartozásuk«, »kezelhetőségük« alapján – a tettesek között indokolt különbséget tenni, s a büntetést elsősorban a tettes személyiségére szabva kell alkalmazni.” – fogalmaz Tóth Mihály.³³ A második Btk. többek között amellett, hogy új tényállási elemek beemelésével bővítette a pönalizált cselekmények körét, kiszélesítve ezzel a büntetőjogi felelősséget, megszüntette a büntető melléktörvénykönyvek rendszerét azáltal, hogy immáron valamennyi büntetőjogi tényállást egyetlen jogszabály, az 1961. évi V. törvény rögzített.³⁴

Második kódexünk ugyan több alkalommal került módosításra,³⁵ azonban a kodifikáció ezen szakaszáig nem detektálható áttörés az emberkereskedelem tárgyú hazai szabályozás terén. A

³⁰ Györgyi Kálmán: Az új Büntető Törvénykönyv kodifikációjának története, *az új Btk*, 2012, <https://ujbtk.hu/dr-gyorgyi-kalman-az-uj-bunteto-torvenykonnyv-kodifikaciojanak-tortenete/> (Letöltés: 2024. december 16.)

³¹ Lásd A Csemegi-kódexnél.

³² Tóth: *Magyarország negyedik*, 442.

³³ Uo.

³⁴ Györgyi: *Az új Büntető Törvénykönyv*

³⁵ A szocialista Btk. első novelláris módosítását a Büntető Törvénykönyv módosításáról és kiegészítéséről szóló 1971. évi 28. törvényerejű rendelet adta. A másik jelentős módosítást pedig – a közrendre és a közbiztonságra különösen veszélyes visszaeső bűnözők elleni hatékonyabb fellépés érdekében – az 1974. évi 9. törvényerejű rendelet jelentette.

szocialista Btk. egyes különös részi rendelkezéseit vizsgálva arra a megállapításra jutunk, hogy az nem tartalmazott önálló törvényi tényállást az emberkereskedelemmel összefüggő kizsákmányolás vonatkozásában. Ugyanakkor a törvénynek „A család, az ifjúság és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények” címet viselő XV. fejezet II. címe rendelkezik az emberkereskedelem jelenségével – kifejezetten annak szexuális kizsákmányolási jellegére tekintettel – kapcsolatba hozható egyes elősködő szexuális bűncselekményekről, mint példának okáért a „kerítés” és az „üzletszerű kéjelgéssel” kapcsolatos tényállások. Érdekességként megjegyzendő, hogy a szocialista Btk. – a házasság szentségét szem előtt tartva – a házasságon kívüli közösülés, valamint a természet elleni vagy egyéb fajtalanzkodás keretében megvalósuló (szexuális) cselekményre történő megszerzést rendelte büntetni a kerítés tekintetében.³⁶

AZ 1978. ÉVI IV. TÖRVÉNY, AZ ÚN. „RÉGI BTK.”

A Csemegi-kódexet szimbolikusan 100 évvel követte a harmadik büntetőjogi kódexünk, az 1978. évi IV. a törvény a Büntető Törvénykönyvről, melyet a 2012. évi C. törvény megalkotását követően csak az ún. „régib Btk.” kifejezéssel illetünk. A régi Btk. közlőnyállapot szerinti szövege még ugyan nem tartalmazta az emberkereskedelem tényállását, azonban a kódex – utóbbi módosításokat követően – jelentős áttörést jelentett a magyar szabályozásban.

A kriminalizálás útjára a büntető jogszabályok módosításáról szóló 1995. évi XLI. törvénnyel léptünk rá arra tekintettel, hogy ezen módosítás a (régib) Büntető Törvénykönyv „A házasság, a család, az ifjúság és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények” címet viselő XIV. fejezetének I. címében foglalt „családi állás megváltoztatása” (régib Btk. 193. §), valamint a „kiskorú veszélyeztetése” (régib Btk. 195. §) büntette körében iktatott be egyes emberkereskedelemmel kapcsolatos rendelkezéseket. Kiss Zsigmond mindezekről az emberkereskedelem tényállásának közvetlen előzményeként tesz említést.³⁷

Az 1995. évi XLI. tv. – a családi állás megváltoztatásának tényállását érintő – 8. §-ában foglalt módosítás értelmében immáron minősített esetként állapította meg a (2) bekezdésben, s

³⁶ 1961. évi V. törvény 287. § „(1) Aki valakit házasságon kívül közösülésre, természet elleni vagy egyéb fajtalanlásra más részére haszonszerzés céljából megszerez, három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. [...]”

³⁷ Kiss Zsigmond: A személy elleni bűncselekmények, in Berkes György (szerk.): *Magyar büntetőjog, Kommentár a gyakorlat számára*, 2. kiadás, Budapest, HVG-ORAC, 1999, 475. [Hivatkozta: Hollán Miklós: Az emberkereskedelemre vonatkozó magyar büntetőjogi szabályozás, in Tóth Károly (szerk.): *Publicationes doctorandorum juridicorum*, Szeged, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2001, 241.]

e jellegére tekintettel öt évig terjedő szabadságvesztéssel rendelte büntetni a jogalkotó, amennyiben a bűncselekményt „tizennyolcadik életévét be nem töltött személy eladásával vagy megvásárlásával követik el”. Ettől súlyosabb büntetési tétel párosult a (4) bekezdés b) pontjában újonnan megállapított minősített esethez, amely szerint a büntetés öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, amennyiben „a (2) bekezdésben meghatározott bűncselekményt [...] emberkereskedelemmel foglalkozó szervezet keretében követik el”. A tényállásban szereplő szervezet a – későbbiek során kimunkált – bünszervezetet jelöli. Ugyanakkor a módosítás a hazai jogfejlődésünk e pontján már egyértelműen rávilágít az elkövetés szervezett megvalósulásának hathatós szerepére.³⁸ Az 1995. évi XLI. tv. – a kiskorú veszélyeztetése tényállást érintő – 9. §-a értelmében a régi Btk. 195. §-a kiegészült a következő bekezdéssel: „(3) Büntett miatt két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő az a nagykorú személy, aki adásvétel útján hozzá került kiskorút bűncselekmény elkövetésére vagy züllött életmód folytatására rábír, vagy rábírtani törekszik, továbbá az a nagykorú személy, aki az adásvétel útján hozzá került kiskorúval kényszermunkát végeztet.”

Mindezek alapján látható, hogy az emberkereskedelemmel összefüggő egyes alakzatok visszaköszönek a 1995. évi módosítás során, azonban a jelenséget szabályozó, önálló tényállás továbbra sem volt. Ennek eredményeként megállapíthatjuk, hogy szinte a teljes 20. század egzakt szabályozás hiányában telt az emberkereskedelem tényállását illetően.

Az érdemi áttörést a régi Btk.-t módosító 1998. évi LXXXVII. törvény³⁹ hozta el, amely beépítette hazánk jogrendszerébe az emberkereskedelem bűncselekményének különös részi törvényi tényállását. Az új módosító jogszabály 43. §-a értelmében az emberkereskedelmet – régi Btk. 175/B. § rendelkezései útján – a személy elleni bűncselekményeket tárgyaló XII. fejezet „A szabadság és az emberi méltóság elleni bűncselekmények” elnevezésű III. címében

³⁸ Marginálisan megjegyzendő, hogy az 1997. évi LXXIII. törvény számos bűncselekménynél minősítő körülményként iktatta be „a bünszervezet tagjaként”, illetve a „bünszervezet tagjaként vagy megbízásából” történő elkövetést, melynek következtében ezen minősítő körülmények váltották fel azokat az elszórtan szereplő, s egyúttal eltérő terminológiájú rendelkezéseket a Btk.-ban, amelyek fokozottabban rendelték büntetni, ha a bűncselekményt olyan szerveződések keretében követték el, amelyeknek tevékenységi köre az adott deliktum elkövetésére korlátozódott. Egyébként az 1997. évi LXXIII. törvény hatálybalépése után is változatlanul fennmaradt a családi állás megváltoztatásának az „emberkereskedelemmel foglalkozó szervezet keretében” megvalósított minősített esete. „Ennek oka [...] az, hogy a bünszervezet fogalma – az akkor hatályos definíció szerint – sem volt alkalmas arra, hogy lefedjen olyan szerveződések, amelyek célja (tevékenységi köre) kriminális szankcióval nem fenyegetett magatartás, mint pl. az emberkereskedelem.” – fogalmazza meg Hollán Miklós, utalva egyúttal az önálló emberkereskedelem tényállásának hiányára. Hollán: *Az emberkereskedelemre*, 241.

³⁹ 1998. évi LXXXVII. törvény a büntető jogszabályok módosításáról.

helyezte el a jogalkotó, amely 1999. március elsején lépett hatályba.⁴⁰ A törvény miniszteri indokolását megvizsgálva látjuk, hogy a tényállás megállapítása kapcsán két nemzetközi instrumentum került említésre. Az indokolás hivatkozik egyrészt az 1933. évi III. törvény által becikkelyezett, a rabszolgaság tárgyában Genfben, 1926. évi szeptember hó 25-én kelt nemzetközi egyezményre a rabszolgaság és a rabszolga-kereskedés fogalma kapcsán,⁴¹ másrészt pedig hivatkozik az 1948. december 10-én elfogadott Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának 1. cikkére is.⁴² Hollán Miklós e ponton rögzíti, hogy „a Btk. 175/B. § megalkotása során, nem a rabszolga-kereskedésre, hanem az emberkereskedelemre vonatkozó nemzetközi instrumentumokra kellett volna figyelemmel lenni. Márpedig már 1998-ban

⁴⁰ 175/B. § „(1) Aki mást elad, megvásárol, ellenszolgáltatás fejében átad, átvesz, más személyért elcserél, illetve e célra másnak megszerez, büntetést követ el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, ha a bűncselekményt

a) a személyi szabadságától megfosztott személy sérelmére,
 b) a tizennyolcadik életévét be nem töltött személy sérelmére,
 c) munkavégzés végett,
 d) fajtalanság vagy közösülés, illetve mással való fajtalanság vagy közösülés végett követik el.

(3) A büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha a bűncselekmény

a) a (2) bekezdésben meghatározott esetek közül kettő szerint minősül, illetve ha a bűncselekményt
 b) bűnszervezet tagjaként,
 c) az elkövető nevelése, felügyelete, gondozása vagy gyógykezelése alatt álló személy sérelmére követik el.

(4) A büntetés öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, ha a bűncselekmény

a) a (2) bekezdésben meghatározott esetek közül három szerint minősül, illetve ha a bűncselekményt,
 b) a személyi szabadságától megfosztott személy sérelmére bűnszervezet tagjaként,
 c) az elkövető nevelése, felügyelete, gondozása vagy gyógykezelése alatt álló és a személyi szabadságától megfosztott személy sérelmére követik el.

(5) A büntetés tíz évtől tizenöt évig terjedő vagy életfogytig tartó szabadságvesztés, ha a bűncselekményt munkavégzés és fajtalanság vagy közösülés, illetve mással való fajtalanság vagy közösülés végett

a) a személyi szabadságától megfosztott személy sérelmére, bűnszervezet tagjaként,
 b) az elkövető nevelése, felügyelete, gondozása vagy gyógykezelése alatt álló és a személyi szabadságától megfosztott személy sérelmére követik el.

(6) Aki emberkereskedelemre irányuló előkészületet követ el, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”

⁴¹ 1933. évi III. törvény a rabszolgaság tárgyában Genfben, 1926. évi szeptember hó 25-én kelt nemzetközi egyezmény becikkelyezéséről, 1. cikk:

„1. A rabszolgaság az egyénnek az az állapota vagy helyzete, amelyben felette a tulajdonjognak ismérveit vagy egyes ismérveit gyakorolják.

2. A rabszolgakereskedés magában foglal minden elfogási, megszerzési vagy átengedési cselekményt, amely az egyénnek rabszolgaságba vetésére irányul, minden cselekményt, amely rabszolgának eladás vagy csere céljára való megszerzésére irányul; minden eladás vagy csere útján való átengedését a rabszolgának, aki eladás vagy csere céljaira szereztetett, úgyszintén általában a rabszolgákkal való kereskedésre vagy ezeknek szállítására vonatkozó minden cselekményt.”

⁴² Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, 1. cikk: „Minden. emberi lény szabadon születik és egyenlő méltósága és joga van. Az emberek, ésszel és lelkiismerettel bírván, egymással szemben testvéri szellemben kell hogy viseltessenek [sic!].”

számos olyan instrumentum áll(hatot)t a törvényhozó rendelkezésére, amely definiálta az emberkereskedelem fogalmát.”⁴³

A miniszteri indoklás értelmében az emberi méltósághoz való jognak két alapvető funkciója van. Egyrészt meghatároz egy abszolút határt, amelyet sem az állam, sem más személyek kényszerítő hatalma nem léphet át. Ez a határ az autonómia és az egyéni önrendelkezés olyan sérthetetlen magját jelenti, amely biztosítja, hogy az ember jogalany maradjon és ne válhasson eszközzé vagy pusztá tárgyá. Másrészt a méltósághoz való jog az egyenlőség biztosításának egyik alapköve. Éppen ezért az emberkereskedelem tényállását megállapító jogszabály abból az elvből indul ki, hogy az emberi méltósághoz való jog sérthetlensége folytán megengedhetetlen, hogy egy személy kereskedés tárgyává váljon. Amennyiben ez mégis bekövetkezik, az sui generis bűncselekménynek minősül, amelyet a törvény szankcionál. A vonatkozó tényállás az elkövetési magatartások körében kifejezetten tiltja az ember pénzért történő adásvételét, bármilyen egyéb ellenszolgáltatásért való átadását vagy átvételét, más személyért történő kicserélését, valamint mindezek céljából történő megszerzését. A törvény értelmében a bűncselekmény elkövetője pedig lehet mind az „adásvételben”, mind a „csereügyletben” részt vevő bármely fél. Alapvetésként rögzítendő, hogy ilyen helyzetben az ember tárgyasul, azonban emberi mivoltunk fogalmilag kizárja azt, hogy a kereskedelmi „forgalom” tárgyává váljunk.⁴⁴

Az újonnan beiktatott emberkereskedelem tényállás alapeseti jelleggel azt büntette, „aki mást elad, megvásárol, ellenszolgáltatás fejében átad, átvesz, más személyért elcserél, illetve e célra másnak megszerez”.⁴⁵ Az elkövetési magatartások között tehát első körben nem került kriminalizálásra a célzatos toborzás szállítás, elszállásolás és az elrejtés, arra csak az

⁴³ Hollán: *Az emberkereskedelemre vonatkozó*, 246–247.

Egyúttal megemlíti azon egyes instrumentumokat is, amelyekre a jogalkotó egyaránt tekintettel lehetett volna, példának okáért (lásd Uo.):

i) az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének 1325 sz. (1997. évi) ajánlása a nőkereskedelemtől és prostitúcióra kényszerítésről az Európa Tanács tagállamaiban;

ii) 1995. évi ún. EUROPOL-Egyezmény [A Tanács jogi aktusa (1995. július 26.) az Európai Unióról szóló szerződés K.3. cikke alapján az Európai Rendőrségi Hivatal létrehozásáról szóló egyezmény (EUROPOL-Egyezmény) elkészítéséről], HL C 316.;

iii) az Európai Unió Tanácsának 1997. február 24-i, az emberkereskedelem és a gyermekek szexuális kizsákmányolása elleni harcról szóló közös fellépésre, HL L 063.

⁴⁴ Lásd 1998. évi LXXXVII. törvény indokolása a 43. §-hoz, 1. és 2. pont. Megjegyzendő, hogy az indokolás átveszi Sólyom László alkotmánybírónak a 23/1990. (X. 31.) AB határozathoz fűzött párhuzamos indokolásának 3. pontjában kifejtetteket.

⁴⁵ 1978. évi IV. törvény 175/B. § (1) bek. [Hatályos: 1999. március 1. napjától].

ezredfordulót követően került sor.⁴⁶ A jogszabály a minősített esetek rendszerét négy fő szempont mentén építi fel, amelyek egyrészt a sértetti alanyi körhöz, másrészt az emberkereskedelem céljához és elkövetési módjához kapcsolódnak. A sértetti alanyi kör tekintetében a törvény súlyosabban rendeli büntetni az elkövetést, ha annak áldozata a tizennyolcadik életévét be nem töltött személy vagy a személyi szabadságától megfosztott személy. Emellett a cselekmény súlyosabb megítélés alá esik akkor is, ha azt kifejezetten munkavégzés vagy nemi cselekmény végzése céljából követik el, továbbá amennyiben az elkövető bűnszervezet tagjaként, illetve olyan személy sérelmére cselekszik, aki nevelése, felügyelete, gondozása vagy gyógykezelése alatt áll.⁴⁷

A nemzetközi jog területén előrelépés mutatkozott az emberkereskedelem elleni fellépést illetően, amely hatással volt a nemzeti jogunkra. Palermóban, 2000. december 14-én napvilágot látott az ENSZ nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezménye,⁴⁸ valamint annak kiegészítő jegyzőkönyve az emberkereskedelem, különösen a nők és gyermekek kereskedelme megelőzéséről, visszaszorításáról és büntetéséről.⁴⁹ Az Egyezmény a negyvenedik megerősítő, elfogadó, jóváhagyó vagy csatlakozási okirat letétbe helyezését követő kilencvenedik napon⁵⁰ – 2001. szeptember 29. napján – lépett hatályba. A magyar kormány 2282/2000. (IX. 29.) számú kormányhatározatában adott felhatalmazást az Egyezmény belügyminiszter által történő aláírására,⁵¹ mellyel hazánk egyértelművé tette elkötelezettségét a szervezett bűnözés elleni hatékony fellépés iránt.⁵² A Jegyzőkönyv – amellett, hogy rögzíti az Egyezmény *mutatis mutandis* alkalmazandóságát – meghatározza az emberkereskedelem fogalmát, miszerint az:

⁴⁶ A 2001. évi CXXI. törvény (a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról) 21. §-a mellett, hogy az iménti célzatos magatartásokat is a tényállás részévé tette, átalakította az 1998. évi törvénnyel beiktatott 175/B. §-ban foglalt emberkereskedelem büntetének tényállását.

⁴⁷ Lásd 1998. évi LXXXVII. törvény indokolása a 43. §-hoz, 3. pont.

⁴⁸ (Továbbiakban: Egyezmény, Palermói Egyezmény). Az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezmény. Kihirdette: 2006. évi CI. törvény.

⁴⁹ (Továbbiakban: Jegyzőkönyv, Palermói Jegyzőkönyv). Az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezménynek az emberkereskedelem, különösen a nők és gyermekek kereskedelme megelőzéséről, visszaszorításáról és büntetéséről szóló Jegyzőkönyve. Kihirdette: 2006. évi CII. törvény.

⁵⁰ Palermói Egyezmény, 38. cikk (1) bek.

⁵¹ Kovács István: A szervezett bűnözés két alappillére: az emberkereskedelemhez kapcsolódó prostitúciós bűncselekmények, valamint a kábítószer-kereskedelem összefonódása, *Nemzetbiztonsági Szemle*, II. évf., 2024/4, 87.

⁵² Czine Ágnes: *Az emberkereskedelem, mint a szervezett bűnözés egyik megjelenési formája* (Doktori értekezés), Pécs, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának Doktori Iskolája, 2011, 25.

Személyek toborzását, szállítását, eladását, elrejtését, vagy átvételét jelenti fenyegetés, erőszak vagy a kényszer más formáinak alkalmazásával, erőszakos elrablás, csalás, megtévesztés, hatalommal vagy kiszolgáltatott helyzettel való visszaélés útján, vagy anyagi ellenszolgáltatás vagy előnyök adásával, vagy elfogadásával annak érdekében, hogy a kizsákmányolás céljából elnyerjék egy olyan személy beleegyezését, aki más személy felett hatalommal rendelkezik. A kihasználásnak magában kell foglalnia legalább a mások prostituálásának kihasználását, vagy a szexuális kizsákmányolás más formáit, kényszermunkát vagy szolgáltatásokat, rabszolgotartást vagy a rabszolgotartáshoz hasonló gyakorlatot, mások leigázását vagy emberi test szerveinek tiltott eltávolítását.⁵³

A Jegyzőkönyv 5. cikke rendelkezett az egyes magatartások bűncselekménnyé nyilvánításáról.⁵⁴ Mint látjuk a Palermói Jegyzőkönyv fogalmi köre⁵⁵ tágabb a fenti (akkor hatályos) 175/B. §-ban foglalt tényálláshoz képest.

Noha az Egyezmény és a Jegyzőkönyv kötelező hatályának elismerése csak 2006-ban következett be,⁵⁶ a ratifikálásra tekintettel a büntető jogalkotásunk implementálta a nemzetközi fejleményeket. Az újabb kodifikációs mérföldkövet a 2001. évi CXXI. törvény⁵⁷ jelentette, amely a régi Btk. fentebb bemutatott tényállását módosította, mert ezen „nemzetközi dokumentum a jelenlegi elkövetési magatartásokon túl további elkövetési magatartások büntetendőségét is megkívánja” – olvashatjuk a törvény indokolásában.⁵⁸ Az imént említett 2001. évi módosító törvény 21. §-a jelentősen átalakította az emberkereskedelem (175/B. §) tényállását. A 2002. április 1-jén hatályba lépett módosítások közül elsődlegesen az elkövetési magatartások kibővítését említhetjük, tekintve, hogy a tényállás – az eladás, megvásárlás, ellenszolgáltatás fejében átadás és átvétel, elcserélés (illetőleg a másnak megszerzés) mellett –

⁵³ 2006. évi CII. törvény, 3. cikk a) pont.

⁵⁴ Palermói Jegyzőkönyv, 5. cikk:

„(1) Minden Részes Állam meghozza azokat a jogalkotási és egyéb intézkedéseket, amelyek szükségesek lehetnek a jelen Jegyzőkönyv 3. cikkében meghatározott magatartás bűncselekménnyé nyilvánításához, szándékos elkövetés esetén.

(2) Minden Részes Állam meghozza ezen kívül azokat a jogalkotási és egyéb intézkedéseket, amelyek szükségesek lehetnek az alábbiak bűncselekménnyé nyilvánításához: a) jogrendje alapvető rendelkezéseinek betartásával, a jelen cikk (1) bekezdésével összhangban meghatározott bűncselekmény elkövetésének kísérlete; b) a jelen cikk (1) bekezdésével összhangban meghatározott bűncselekményben társtettesként való részvétel; és c) más személyek beszerzése vagy irányítása a jelen cikk (1) bekezdésével összhangban meghatározott bűncselekmény elkövetésére.”

⁵⁵ Az eredeti angol szöveg magyar fordításával kapcsolatos észrevételek nem kerülnek ismertetésre ezen a ponton.

⁵⁶ Lásd 2006. évi CI. törvény; 2006. évi CII. törvény.

⁵⁷ 2001. évi CXXI. törvény a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról.

⁵⁸ 2001. évi CXXI. törvény indokolása a 21. §-hoz, első bekezdés.

immáron tartalmazta a célzatos toborzás, szállítás, elszállásolás és elrejtés magatartásait is. Ennek eredményeként a régi Btk. nem csupán az embert mint az áruforgalom tárgyaként kezelő cselekményeket, hanem az ezekhez kapcsolódó *sui generis* bűnsegédi magatartásokat is kriminalizálta.⁵⁹ A 2001. évi törvény a minősített esetek körét és struktúráját is átszabta. Amennyiben röviden összegezni kívánjuk, a következő megállapításokat tehetjük. Az 1999. március elsejétől hatályos tényállásban a minősítő körülmények között – egyebek mellett – szerepelt a személyi szabadságától megfosztott személy sérelmére; a tizennyolcadik életévét be nem töltött személy sérelmére; az elkövető nevelése, felügyelete, gondozása vagy gyógykezelése alatt álló személy sérelmére; a munkavégzés céljából; valamint a fajtalanság vagy közösülés⁶⁰ céljából történő; továbbá a bűnszervezeti elkövetés. A 2002. április elsejétől hatályos rendelkezés – a tényállás szerkezetének átalakítása mellett – ezeket fenntartotta, ugyanakkor új minősítő körülményként bevezette az emberi test tiltott felhasználása céljából történő; a bűnszövetségben történő; az üzletszerűen történő; valamint a tiltott pornográf felvétel készítése céljából történő elkövetést. Emellett a jogalkotó az egyes elkövetési módok megvalósulását is büntetni rendelte, melyre tekintettel az emberkereskedelem minősített esetei között kapott helyet az erőszakkal vagy fenyegetéssel; a megtévesztéssel; vagy a sértett sanyargatásával történő elkövetés.

Mindezek fényében elmondható, hogy az 1978. évi IV. törvény, avagy a harmadik Büntető Törvénykönyvünk – annak utóbbi módosításai révén – áttörést hozott az emberkereskedelem hazai szabályozásában, amely az 1999. március elsejétől hatályos önálló különös részi törvényi tényállásban nyilvánult meg.

A 2012. ÉVI C. TÖRVÉNY A BÜNTETŐ TÖRVÉNYKÖNYVRŐL, AVAGY AZ „ÚJ BTK.” SZÜLETÉSE

A régi Btk. a hatálybalépését követően több, mint száz alkalommal módosult, s tíznél több alkotmánybírósági határozat érintette. Ezen változások összességében több, mint ezerhatszáz rendelkezést módosítottak, vezettek be, vagy éppen helyeztek hatályon kívül.

A jogfejlődésünk azonban újabb mérföldkőhöz érkezett. A harmadik évezred hajnalán ismét felmerült az átfogó jellegű büntetőjogi kodifikáció igénye, amely egy új büntető törvénykönyv megalkotását tűzte ki célul. A kodifikációs munka eredményeként megszületett a negyedik

⁵⁹ Természetesen az előkészület továbbra is pönalizált magatartás volt.

⁶⁰ Pontosan: „fajtalanság vagy közösülés, illetve mással való fajtalanság vagy közösülés végett”.

magyar büntetőkódex, a 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről, avagy az „új Btk.” Mielőtt azonban rátérnénk az emberkereskedelem tényállásának ismertetésére, figyelemmel kell lennünk, s egyúttal madártávlatból át kell tekintenünk egyes sarokpontokat, melyek fényében a későbbiekben érdemben vizsgálhatjuk az egyes különös részi rendelkezéseket.

2005. május 16-én elfogadásra került az Európa Tanács emberkereskedelem elleni fellépéséről szóló – a közbeszédben az aláírás helyének nevével fémjelzett – egyezmény, az ún. Varsói Egyezmény.⁶¹ Az Egyezmény normatív emberkereskedelem definíciója igazodik a Palermói Jegyzőkönyv fogalomrendszeréhez,⁶² ugyanakkor több ponton distinkció mutatkozik a két instrumentumot vizsgálva. A Varsói Egyezmény 4. cikke rögzíti, hogy a dokumentum az emberkereskedelem minden formájával szemben alkalmazandó tekintet nélkül arra, hogy az nemzeti vagy nemzetközi, illetve, hogy a szervezett bűnözéssel kapcsolatos-e vagy sem. Ezzel szemben a Palermói Jegyzőkönyv 4. cikke főszabályként akkor rendeli alkalmazni saját szabályait, amennyiben a meghatározott bűncselekmények nemzetközi jellegűek és szervezett bűnözői csoport érintett bennük.⁶³ A Varsói Egyezmény új elemként meghatározza az áldozat fogalmát is. A Palermói Jegyzőkönyvvel összevetve a Varsói Egyezmény nem kifejezetten csak a női áldozatokra koncentrál, hanem az emberkereskedelem valamennyi áldozatára vonatkozik, függetlenül az érintett nemétől.⁶⁴ Újdonságként jelenik meg a Varsói Egyezményben a Palermói Egyezményhez képest, hogy míg utóbbi a bűnmegelőzésre helyezi a hangsúlyt, addig az előbbi az emberkereskedelmet mindenekelőtt az emberi jogok megsértéseként határozza meg, s egyúttal kiemeli az áldozatvédelem fontosságát.⁶⁵ A hazánk által 2013-ban ratifikált⁶⁶ egyezmény a következőképpen definiálta az emberkereskedelem fogalmát:

Személyek kizsákmányolás céljából való toborzása, szállítása, átadása, rejtegetése vagy fogadása fenyegetéssel, erőszakkal vagy egyéb kényszer alkalmazásával, emberrablással, csalással, megtevesztéssel, hatalommal vagy a kiszolgáltatott helyzettel való visszaélés

⁶¹ Európa Tanács Emberkereskedelem Elleni Fellépésről szóló, Varsóban, 2005. május 16-án kelt Egyezménye. Kihirdette: 2013. évi XVIII. törvény az Európa Tanács Emberkereskedelem Elleni Fellépésről szóló Egyezményének kihirdetéséről.

⁶² Továbbá példának okáért az áldozati beleegyezésében, valamint a gyermekek kizsákmányolása tekintetében is osztja azt.

⁶³ Szűcs Dániel: Emberkereskedelem, Az ókori rabszolgaság modern köntösben in Bándi Gyula – Pogácsás Anett (szerk.): *Stability and adaptability - Állandóság és alkalmazkodás : Selected doctoral studies - Válogatott doktorandusz tanulmányok*, Budapest, Pázmány Press, 2023, 553.

⁶⁴ Az Egyezmény 4. cikk e) pontja minden természetes személyt áldozatnak tekint, aki sértette a 4. cikk szerint meghatározott emberkereskedelemnek.

⁶⁵ Windt Szandra: 2013, az emberkereskedelem elleni fellépés éve Magyarországon, *Belügyi Szemle*, LXII. évf., 2014/1, 63.

⁶⁶ A megerősítő okirat letétbe helyezésének napja: 2013. április 4. Lásd 24/2013. (VI. 12.) KüM közlemény.

révén, illetve anyagi ellenszolgáltatásnak vagy előnyöknek valamely személy felett ellenőrzést gyakorló személy beleegyezésének megszerzése érdekében történő nyújtásával vagy elfogadásával. A kizsákmányolás magában foglalja legalább a prostitúció révén történő kizsákmányolást vagy a szexuális kizsákmányolás más formáit, a kényszermunkát vagy szolgáltatásokat – a rabszolgatartást vagy a rabszolgatartáshoz hasonló gyakorlatot és a szolgaságot is ideértve –, és a szervek kivételét.⁶⁷

Az instrumentum rögzíti, hogy a gyermek kizsákmányolás céljából történő toborzása, szállítása, átadása, rejtegetése vagy fogadása emberkereskedelemnek minősül még akkor is, ha az nem jár a 4. cikk a) pontjában szereplő elkövetési módok alkalmazásával.⁶⁸ A Varsói Egyezmény büntető anyagi jogot érintő IV. fejezete előírja a részes államok számára az emberkereskedelem bűncselekménnyé nyilvánítását,⁶⁹ egyúttal ajánlásként rögzíti, hogy a nemzeti jogban bűncselekménnyé nyilvánítsák a 4. cikk a) pontjában meghatározott szolgáltatások kizsákmányolási célból történő igénybevételét annak tudatában, hogy az érintett személy emberkereskedelem áldozata.⁷⁰ Számos egyéb előírás⁷¹ mellett az egyezmény az elkövetői minőségen túl az egyes részesi alakzatokat, a felbujtást és a bűnsegélyt, valamint a bűncselekmény kísérletét is büntetni rendeli.⁷²

Hazánk az ezredfordulót követő negyedik évben csatlakozott az Európai Unióhoz, amely jelen esetben elsődlegesen a jogharmonizációs kötelezettség szempontjából fontos. Az Európai Unió Alapjogi Charta „A rabszolgaság és kényszermunka tilalma” címet viselő 5. cikke *expressis verbis* kinyilatkoztatja, hogy „[t]ilos emberi lényekkel kereskedni”.⁷³ Mindemelett természetesen a rabszolgaság és a szolgaságban tartás, valamint a kényszermunka és a kötelező munka tilalma is deklarációra került.⁷⁴ Az emberkereskedelem elleni fellépés a legfőbb uniós célkitűzések között szerepel, a Stockholmi Program is prioritásként kezelte.⁷⁵ A 2011/36/EU

⁶⁷ Varsói Egyezmény, 4. cikk a) pont.

⁶⁸ Gyermekeknek minősül minden 18. életévét be nem töltött személy. Lásd: Varsói Egyezmény, 4. cikk c)–d) pont.

⁶⁹ Varsói Egyezmény, 18. cikk.

⁷⁰ Varsói Egyezmény, 19. cikk.

⁷¹ Példának okáért az úti-, illetve személyazonosító okmányokkal kapcsolatos cselekmények bűncselekménnyé nyilvánítása.

⁷² Varsói Egyezmény, 21. cikk.

⁷³ Az Európai Unió Alapjogi Chartája, 5. cikk (3) bekezdés. HL C 202.

⁷⁴ Az EU Alapjogi Charta 5. cikkével összhangban az Alaptörvény III. cikke is abszolút tilalmat fogalmaz meg: „[...] Tilos az emberkereskedelem.”

⁷⁵ Lásd Stockholmi Program, 4.4.2. fejezet. A stockholmi program – A polgárokat szolgáló és védő, nyitott és biztonságos Európa, HL C 115.

irányelv⁷⁶ uniós szintű minimumszabályokat vezetett be az emberkereskedelem elleni fellépés területén a bűncselekményi tényállások és szankciók meghatározása tekintetében,⁷⁷ egyúttal átveszi a Varsói Egyezmény több elemét. Az irányelv 2. cikk (1) bekezdésében meghatározott emberkereskedelem definíció az iménti egyezményben foglaltakat követi.⁷⁸ Az irányelv amellet, hogy rögzíti a kiszolgáltatott helyzet normatív tartalmát,⁷⁹ kinyilatkoztatja, hogy a kizsákmányolás magában foglalja legalább a prostitúció révén történő kizsákmányolást vagy a szexuális kizsákmányolás más formáit, a kényszermunkát vagy szolgáltatásokat – ideértve a koldulást,⁸⁰ a rabszolgatartást vagy a rabszolgatartáshoz hasonló gyakorlatot és a szolgaságot is –, a bűncselekményhez kapcsolódó egyéb kizsákmányolást⁸¹ és a szervek kivételét.⁸² Az irányelv a kiszolgáltatott helyzetben lévő áldozatokra is figyelmet fordít, így – igazodva az Európa Tanács fenti egyezményéhez – a 2. cikk (5) bekezdés a gyermekek védelme érdekében speciális rendelkezést tartalmaz, amely lehetővé teszi, hogy akkor is bűncselekményként legyen megállapítható az elkövető cselekménye, ha – az nem jár az (1) bekezdésben felsorolt elkövetési módokat alkalmazásával.⁸³ Az egyezmény nyomán az irányelv is kriminalizálni rendeli a bűnsegélyt és a felbujtást, valamint a bűncselekmény kísérletét.⁸⁴ Az irányelv értelmében a bűncselekmény alapesetét legalább öt évig szabadságvesztéssel fenyegetett cselekményként, az egyes minősített eseteket pedig 10 évig terjedő szabadságvesztéssel rendeli büntetni a

⁷⁶ Az Európai Parlament és a Tanács 2011/36/EU irányelve (2011. április 5.) az emberkereskedelem megelőzéséről, és az ellene folytatott küzdelemről, az áldozatok védelméről, valamint a 2002/629/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról, HL L 101., 2011.04.15., 1–11. (Továbbiakban: 2011/36/EU irányelv).

⁷⁷ Mindemellet az említett jelenség hatékonyabb megelőzését, valamint az áldozatok védelmének megerősítését célzó intézkedésekről is rendelkezett.

⁷⁸ Emberkereskedelemnek minősül a „[s]zemélyek kizsákmányolás céljából való toborzása, szállítása, átadása, rejtegetése vagy fogadása – az adott személyek feletti ellenőrzés megváltoztatását vagy átadását is ideértve – fenyegetéssel, erőszakkal vagy egyéb kényszer alkalmazásával, emberrablással, csalással, megtévesztéssel, hatalommal vagy a kiszolgáltatott helyzettel való visszaélés révén, illetve anyagi ellenszolgáltatásnak vagy előnyöknek valamely személy felett ellenőrzést gyakorló személy beleegyezésének megszerzése érdekében történő nyújtásával vagy elfogadásával”. Lásd 2011/36/EU irányelv, 2. cikk (1) bek.

⁷⁹ „A kiszolgáltatott helyzet olyan helyzet, amelyben az adott személy tényleges vagy elfogadható választási lehetőség hiányában kénytelen alávetni magát az adott visszaélésnek.” 2011/36/EU irányelv, 2. cikk (2) bek.

⁸⁰ Az irányelvben a kényszer hatására folytatott koldulást egyfajta kényszermunkának vagy kényszerszolgáltatásnak kell tekinteni, a kényszer- vagy kötelező munkáról szóló, 1930-as 29. sz. ILO-egyezményben meghatározottaknak megfelelően. Ezért a kolduláshoz kapcsolódó kizsákmányolás – ideértve az emberkereskedelem áldozatává vált eltartott személyek koldulásra való felhasználását – csak akkor tartozik bele az emberkereskedelem fogalm meghatározásába, ha a kényszermunka vagy -szolgáltatás valamennyi feltétele fennáll. Lásd: 2011/36/EU irányelv, (11) preambulumbek.

⁸¹ A bűncselekményhez kapcsolódó kizsákmányolás fordulat azt jelenti, hogy egy adott személyt azáltal zsákmányolnak ki, hogy az elkövető – többek között – zsebtolvajlást, áruházi lopást, kábítószerrel való kereskedést és más hasonló, büntetendő és anyagi haszonnal járó tevékenységet követ el. Lásd: 2011/36/EU irányelv, (11) preambulumbek.

⁸² 2011/36/EU irányelv, 2. cikk (3) bek.

⁸³ Az irányelv minden 18. életévét be nem töltött személyt gyermeknek tekint.

⁸⁴ Lásd 2011/36/EU irányelv, 3. cikk.

tagállamokban.⁸⁵ A 2011. április 15. napján hatályba lépett irányelv implementálásának határideje 2013. április 6-a volt, a határidőnek azonban csupán hat ország – köztük Magyarország – tett eleget.⁸⁶

Az „eredeti” 192. §⁸⁷ – emberkereskedelem

A fentebb bemutatott jogi környezetben hazánk büntetőjogi kodifikációja új dimenzióba lépett. Az Országgyűlés elfogadta a 2012. évi C. törvényt a Büntető Törvénykönyvről,⁸⁸ amellyel megszületett a negyedik büntetőjogi kódexünk. A nemzetközi kötelezettségvállalás és a jogharmonizáció következtében a jogalkotó újrakodifikálta az emberkereskedelem tényállását (192. §⁸⁹), amely „Az emberi szabadság elleni bűncselekmények” címet viselő XVIII. fejezetében kapott helyet.

⁸⁵ Lásd 2011/36/EU irányelv, 4. cikk. Vö. Varsói Egyezmény 23. cikke: „hatékony, arányos és visszatartó erejű szankció”.

⁸⁶ Windt: 2013, *az emberkereskedelem*, 65.

⁸⁷ 2012. évi C. törvény, 192. § [Hatály: 2013. VII. 1. – 2020. VI. 30]

⁸⁸ A törvény 2013. július 1-jén lépett hatályba. Lásd: 2012. évi C. törvény, 463. §.

⁸⁹ „192. § (1) Aki mást

- a) elad, megvásárol, elcserél, ellenszolgáltatásként átad vagy átvesz, illetve
 - b) az a) pontban meghatározott cselekmény megvalósítása érdekében szállít, elszállít, elrejt vagy másnak megszerez,
- büntetés miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.
- (2) Aki mást kizsákmányolás céljából elad, megvásárol, elcserél, átad, átvesz, toboroz, szállít, elszállít, elrejt vagy másnak megszerez, egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.
- (3) A büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha az emberkereskedelmet
- a) személyi szabadságától megfosztott személy sérelmére,
 - b) erőszakkal vagy fenyegetéssel,
 - c) megtévesztéssel,
 - d) a sértett sanyargatásával,
 - e) az elkövető nevelése, felügyelete, gondozása vagy gyógykezelése alatt álló személy sérelmére, illetve a sértettel kapcsolatban fennálló egyéb hatalmi vagy befolyási viszonytal visszaélve,
 - f) emberi test tiltott felhasználása céljából,
 - g) hivatalos személyként, e minőséget felhasználva,
 - h) bűnszövetségben vagy
 - i) üzletszerűen
- követik el.
- (4) A büntetés öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, ha
- a) a (2) bekezdésben meghatározott bűncselekményt tizennyolcadik életévét be nem töltött személy sérelmére követik el,
 - b) a személyi szabadságától megfosztott személy sérelmére elkövetett, a (2) bekezdésben meghatározott bűncselekmény a (3) bekezdés b)–i) pontjaiban foglaltak valamelyike szerint minősül, vagy
 - c) a (2) bekezdésben meghatározott bűncselekmény különösen súlyos hátrányt vagy életveszélyt okoz.
- (5) A büntetés öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztés, ha
- a) a (2) bekezdésben meghatározott bűncselekményt tizenegyedik életévét be nem töltött személy sérelmére követik el,
 - b) a tizennyolcadik életévét be nem töltött személy sérelmére elkövetett, a (2) bekezdésben meghatározott bűncselekmény a (3) bekezdés valamely pontja szerint is minősül,

Az emberkereskedelem tényállásának vizsgálata során különös figyelmet kell fordítanunk az egyes elkövetési magatartások és a célzat vizsgálatára. A 2011/36/EU irányelv – bűncselekménnyé nyilvánítandó jelenség körében tett – definitív meghatározása az egyes elkövetési magatartásokhoz kizsákmányolási célzatot és meghatározott elkövetési módot kapcsol. Mindez többlet tényállási elemként értékelhető, amely túlmutat a rabszolgaságról szóló egyezmények⁹⁰ által meghatározottakon, valamint az (1) bekezdés iménti formuláján. Az új Btk. 192. § (1) bekezdése – a régi Btk. hagyományának továbbélésével – kizsákmányolási célzat nélkül is büntetni rendeli a pénzért történő adásvételt, a bármi más ellenszolgáltatásért történő átadást, átvételt, az elcserélést, valamint az ember ennek érdekében történő szállítását, elszállásolását, elrejtését vagy másnak megszerzését. Ugyanakkor az irányelvnek való megfelelés érdekében az új kódex a 192. § (2) bekezdésében implementálta az irányelvnek megfelelő, kizsákmányolási célzattal megvalósuló elkövetési magatartásokat, míg az egyes elkövetési módok fennállását a tényállás későbbi bekezdéseiben, a minősített esetek között differenciáltan rendeli büntetni. E ponton eltérő nézetek alakultak ki arra vonatkozóan, hogy a kizsákmányolási célzat minősített esetként értékelendő, avagy két alapcselekményről beszélhetünk.⁹¹

Tekintettel arra, hogy a kizsákmányolás fogalmát az egyes instrumentumok nem határozzák meg és annak valamennyi formáját felsorolni sem lehet – e ponton a Varsói Egyezmény és a 2011/36/EU irányelv is pusztán exemplifikatív felsorolást tartalmaz –, a magyar jogalkotó azt

c) a tizennyolcadik életévét be nem töltött személy sérelmére elkövetett, a (2) bekezdésben meghatározott bűncselekmény különösen súlyos hátrányt vagy életveszélyt okoz, vagy

d) a (2) bekezdésben meghatározott bűncselekményt tizennyolcadik életévét be nem töltött személy sérelmére gyermekpornográfia céljából követik el.

(6) A büntetés öt évtől húsz évig terjedő vagy életfogytig tartó szabadságvesztés, ha

a) a tizennegyedik életévét be nem töltött személy sérelmére elkövetett, a (2) bekezdésben meghatározott bűncselekmény a (3) bekezdés valamely pontja szerint is minősül,

b) a tizennegyedik életévét be nem töltött személy sérelmére elkövetett, a (2) bekezdésben meghatározott bűncselekmény különösen súlyos hátrányt vagy életveszélyt okoz, vagy

c) a (2) bekezdésben meghatározott bűncselekményt tizennegyedik életévét be nem töltött személy sérelmére gyermekpornográfia céljából követik el.

(7) Aki emberkereskedelemre irányuló előkészületet követ el, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(8) E § alkalmazásában kizsákmányolás a kiszolgáltatott helyzetbe hozott vagy helyzetben tartott sértett e helyzetének kihasználásával előny szerzésére törekvés.”

⁹⁰ A rabszolgaság tárgyában Genfben, 1926. évi szeptember hó 25-én kelt nemzetközi egyezmény, (becikkelyezte az 1933. évi III. törvény), ezen Egyezmény módosítása tárgyában New Yorkban, 1953. évi december hó 7. napján kelt Jegyzőkönyv (kihirdette: 1958. évi 18. törvényerejű rendelet), továbbá a rabszolgaság, a rabszolga kereskedés, valamint a rabszolgasághoz hasonló intézmények és gyakorlatok eltörlése tárgyában Genfben, 1956. évi szeptember hó 7. napján kelt Kiegészítő Egyezmény (kihirdette: 1958. évi 18. törvényerejű rendelet) – ezek együttesen: rabszolgaságról szóló egyezmények.

⁹¹ Vö. Belovics Ervin – Molnár Gábor Miklós – Sinku Pál: *Büntetőjog II, Különös rész*, Budapest, HVG-ORAC Kiadó, 2012, 160.; Karsai Krisztina (szerk.): *Nagykommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez*, Budapest, Wolters Kluwer Hungary Kft., 192. §. [Hatályállapot: 2021. III. 1. előtti]

kellő absztrakcióval határozta meg, miszerint a kizsákmányolás a kiszolgáltatott helyzetbe hozott vagy abban tartott sértett e helyzetének kihasználásával előny szerzésére törekvés.⁹²

Az új Btk. indokolása szerint

[a] kiszolgáltatott helyzet előállhat egy tényező következményeként, de kiválthatja azt több tényező összessége, a kiszolgáltatott helyzetet előidézhetheti az elkövető, de az fennállhat tőle függetlenül is. Utóbbi esetben az elkövetői visszaélés a már meglévő kiszolgáltatott helyzet (például hajléktalanság, kilátástalan anyagi helyzet) fenntartásával, vagy az abból való kilábalás megakadályozásával valósulhat meg. A kizsákmányolási célzat fennáll már azzal, hogy az elkövető törekszik az előny megszerzésére. A befejezett bűncselekmény megállapításához nem szükséges tehát az, hogy az elkövető ténylegesen előnyhöz jusson, például a sértett keresményét, bevételét tőle ténylegesen elvegye. Előnyön nemcsak az anyagi előnyt, hanem bármely más olyan kedvezményt, kedvezőbb helyzetet is érteni kell, amely a sértetti kiszolgáltatott helyzetével való visszaélés révén áll, vagy állhat elő.⁹³

A minősített esetek rendszerét vizsgálva az egyes esetek megállapítását megalapozó körülmények több csoportra oszthatók. Megkülönböztethetjük köztük egyrészt a speciális passzív alanyhoz kapcsolódó, másrészt a cselekmény célzatához és motívumához kapcsolódó, harmadrészt a meghatározott elkövetési módon megvalósuló, negyedrészt az eredményt jelentők, valamint ötödrészt a tettesi kvalifikációt meghatározó elemeket.⁹⁴ Az egyes büntetési tételek a 2011/36/EU irányelv szankciós rendelkezéseinek alapulvételével kerültek megállapításra. A Btk. 192. § (2) bekezdésben foglalt cselekmény egy évtől öt évig terjedő, a (3) bekezdésbe ütköző cselekmény két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetett, míg a (2) és (3) bekezdésre épülő vegyes, differenciált minősített esetekhez fokozatosan szigorodó büntetési tételek párosultak; a legsúlyosabb esetben húsz évig terjedő vagy életfogytig tartó szabadságvesztés volt a büntetés.

⁹² Lásd 2012. évi C. törvény, 192. § (8) bek. [Hatály: 2013. VII. 1. – 2020. VI. 30]

⁹³ 2012. évi C. törvény indokolása, 192. § [Hatály: 2013. VII. 1. – 2020. VI. 30.]

⁹⁴ Szomora Zsolt: Az emberi szabadság elleni bűncselekmények, in Karsai Krisztina (szerk.): *Nagykommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez*, Budapest, Wolters Kluwer Hungary Kft., 192. §. [Hatályállapot: 2021. III. 1. előtti]

A 193. §⁹⁵ szerinti kényszermunka

A 2012. évi C. törvény új tényállásként állapította meg a kényszermunka bűncselekményét a Különös Részben. Önmagában a munkavégzésre kényszerítés mint pönalizált magatartás – más jogi konstrukcióban ugyan, de – már az 1978. évi IV. törvény rendelkezéseiben is megjelent. A régi Btk. 175. § (2) bekezdése a személyi szabadság megsértése tényállás keretében két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel rendelte büntetni azt, „aki emberkereskedelemmel összefüggésben megszerzett és a személyi szabadságától megfosztott sértett személyi szabadságának megfosztását fenntartja, és a sértettet munkavégzésre kényszeríti”.⁹⁶ A „kényszermunka” mint kifejezett szófordulat pedig a kiskorú veszélyeztetése tényállás kapcsán köszönt vissza, mely szerint: „Büntett miatt két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő az a nagykorú személy, aki a kiskorúval kényszermunkát végeztet”.⁹⁷

Tekintettel arra, hogy a bűncselekmény jogi tárgya az ember cselekvési szabadsága, ezentúl figyelembe véve azt, hogy az ember cselekvési szabadságát személyi minőségtől függetlenül védelem illeti meg,⁹⁸ az új kódex szakított a régi Btk. koncepciójával. Ennek eredményeként az új, önálló tényállás immáron mindennemű munkavégzésre kényszerítést büntetni rendel, s nem csak azt az esetet, amikor valaki az emberkereskedelem útján hozzákerült és a személyi szabadságától megfosztott sértettet kényszeríti munkára. A 193. § értelmében a bűncselekmény akkor volt megállapítható, ha a munkavégzésre kényszerítés mint elkövetési magatartás; i) más „kiszolgáltatott helyzetét kihasználva” történt, illetve ii) „erőszakkal vagy fenyegetéssel” párosult. Minősített eset miatt súlyosabb büntetést rendelt alkalmazni a törvény, amennyiben a bűncselekményt a sértett sanyargatásával, jelentős érdeksérelmet okozva vagy tizennyolcadik életévét be nem töltött személy sérelmére követték el. Az alapeseti büntetési tétel felső mértéke öt évig terjedő szabadságvesztés, azonban a minősített eset már nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel volt fenyegetett.

⁹⁵ 2012. évi C. törvény, 193. § [Hatály: 2013. VII. 1. – 2020. VI. 30.]

⁹⁶ 1978. évi IV. törvény, 175. § (2) bek. [Megállapította: 1998. évi LXXXVII. törvény 42. §. Hatályos: 1999. III. 1. –]

⁹⁷ 1978. évi IV. törvény, 195. § (3) bek. [Megállapította: 1998. évi LXXXVII. törvény 50. §. Hatályos: 1999. III. 1. –]

⁹⁸ 2012. évi C. törvény indokolása, 193. § [Hatály: 2013. VII. 1. – 2020. VI. 30.]

2020. évi kodifikáció, avagy az emberkereskedelem és kényszermunka egységes tényállása

A 2013–2018. közötti időszakban a korábbi évek tapasztalatai, a nemzetközi megkeresések, valamint a bünyügyi és igazságügyi együttműködések keretében lefolytatott eljárásokra tekintettel jellemzővé vált azon álláspont, miszerint – Magyarország kibocsátó és tranzitország jellegére tekintettel – az emberkereskedelem nemzetközi, határon átnyúló jellege miatt nincs teendők, annak ellenére, hogy ez a jelenség – különösen a prostitúcióra épülő kizsákmányolás – hazai viszonylatban már akkor is jelen voltak. Az emberkereskedelem büntetvényének a magyar jogalkalmazásban történő elterjedése nem zajlott zökkenőmentesen, amit a Magyarországról szóló javaslatok és jelentések rendszerint szóvá is tettek.⁹⁹

Az USA külügyminisztériuma minden évben kiad egy jelentést az emberkereskedelem jelenségével kapcsolatban az egyes országokra vonatkozóan: *Trafficking in Persons Report*, rövidítve az ún. TIP-riportként hivatkozunk rá. Az USA a 2019. évi jelentésben¹⁰⁰ (a 2018. évihez hasonlóan) többek között részletesebben szabályozná a Btk. 192. §-ának a kizsákmányolásra vonatkozó tételét, valamint a megtévesztés (*fraud*), az erőszak (*force*) és a kényszer (*coercion*) mint elkövetési módokat beemelné az alapeset rendelkezései közé, egyúttal sérelmezve azt, hogy a magyar jogalkotó – a nemzetközi instrumentumokban foglaltakkal ellentétben – azokat nem a bűncselekmény „lényeges elemként”, hanem súlyosító körülményként, minősített esetként határozta meg.

Az Európa Tanácskeretében működő Emberkereskedelem Elleni Küzdelem Szakértői Csoportja (GRETA) – a Varsói Egyezmény VII. fejezete alapján – monitorozza az egyezmény részes államok általi végrehajtását, melyről jelentést tesz közzé. Magyarország vonatkozásában eddig két jelentés látott napvilágot, az első körös 2015-ben,¹⁰¹ míg a második körös jelentés 2019-ben.¹⁰² A jelentés többek között szorgalmazta a Varsói Egyezmény 26. cikkének történő megfelelés érdekében az emberkereskedelem áldozatainak büntetőjogi mentességére vonatkozó

⁹⁹ Windt Szandra: *A láthatatlan emberek, Az emberkereskedelem jelensége Magyarországon*. Budapest, Országos Kriminológiai Intézet, 2021, 18.

¹⁰⁰ 2019 Trafficking in Persons Report: Hungary, *U.S. Department of State*, 2019, <https://2021-2025.state.gov/reports/2019-trafficking-in-persons-report-2/hungary/> (Letöltés: 2025. április 5.)

¹⁰¹ Az Európa Tanács Emberkereskedelem Elleni Fellépésről szóló Egyezménye Magyarország által történő végrehajtásáról szóló jelentés [GRETA(2015)11], *Európa Tanács GRETA Az emberkereskedelem elleni fellépés szakértői csoportja*, 2015, <https://rm.coe.int/1680631c48> (Letöltés: 2025. április 5.)

¹⁰² Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Hungary [GRETA(2019)13], *Council of Europe GRETA Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings*, 2019, <https://rm.coe.int/greta-evaluation-report-on-hungary-2nd-evaluation-round-168098f118> (Letöltés: 2025. április 5.)

implementálását, azaz, hogy az áldozatok mentesüljenek a büntetés kiszabása alól a jogellenes cselekményekben való részvételük miatt, addig a mértékig, ameddig kényszer hatása alatt cselekedtek.¹⁰³

Hazánk eddigi jogfejlődését áttekintve az emberkereskedelemmel összefüggésben megvalósuló fogyasztói magatartás mindeddig nem került szankcionálásra a Btk. Különös Részében, igaz erre vonatkozó kötelezettségünk nem is állt fent, tekintve, hogy az egyes instrumentumok csak ajánlást tartalmaztak erre vonatkozóan. Ugyanakkor nemzetközi szinten e tekintetben is kívánalom fogalmazódott meg a szabályozás fejlesztése kapcsán.¹⁰⁴

A 2020. évben jelentős reform következett be a 2012. évi C. törvény fent ismertetett szakaszaiban. Az Országgyűlés elfogadta a 2020. évi V. törvényt az emberkereskedelem áldozatainak kizsákmányolása elleni fellépés érdekében szükséges egyes törvények módosításáról, amely módosította a gyermekvédelmi-, a szervezett bűnözés elleni fellépésről szóló-, a szabálysértési- és a büntető törvénykönyvről szóló törvény egyes rendelkezéseit. Ezen jogalkotói aktus újra szabályozta a Btk. 192. §-ban foglalt emberkereskedelem tényállását, mellyel egyidejűleg hatályon kívül helyezte a kényszermunkára vonatkozó, önálló 193. §-t. A jogalkotói aktus eredményeként létrejött a jelenleg is hatályos „emberkereskedelem és kényszermunka” egységes tényállása. Az eddigi különös részi tétel struktúráját jelentős mértékben átalakító módosítás 2020. július 1. napján lépett hatályba.

Az „emberkereskedelem és kényszermunka” tényállása esetén a módosítás változatlanul hagyja az első alapeset elkövetési magatartásait¹⁰⁵ ugyanakkor a büntetési tételt súlyosítja, három évig terjedő szabadságvesztésről egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztésre. A reform egyik lényeges újítása, hogy a második bekezdésben a törvényi tényállásba integrálja a kizsákmányolási célú emberkereskedelemnek a korábban értelmező rendelkezésbe foglalt tényállási elemét,¹⁰⁶ egyúttal ezen tényállásba foglalja a – hatályon kívül helyezett 193. § szerint – kényszermunkának minősülő cselekményeket is.¹⁰⁷ A módosítás az erőszakkal vagy fenyegetéssel való kényszerítéssel azonos súlyú cselekményként értékeli a hatalmi helyzettel

¹⁰³ Lásd GRETA(2015)11, 193. bek.; GRETA(2019)13, 176. bek.

¹⁰⁴ Példának okáért lásd: 2019. évi TIP-riport.

¹⁰⁵ Lásd 192. § (1) bekezdés [Hatály: 2013. VII. 1. – 2020. VI. 30.]

¹⁰⁶ Lásd 192. § (8) bekezdés [Hatály: 2013. VII. 1. – 2020. VI. 30.]

¹⁰⁷ Az egyesítés alapvető indoka nem más, mint, hogy „a kényszermunka és az emberkereskedelem céljai és motivációi jelentős átfedést mutatnak, ugyanis mindkettő feltételez egy kiszolgáltatott helyzetet, amelyre építve az elkövető a passzív alany emberi méltóságát és cselekvési szabadságát semmibe véve törekszik tartósan előny szerzésére”. 2020. évi V. törvény, Indokolás a 9. §-hoz, 2. pont.

összefüggő olyan rábírást, amelynek során a passzív alany cselekvési szabadsága nem sérül.¹⁰⁸ A kodifikáció egyszerűsítette a minősített esetek rendszerét, így a tényállás áttekinthetőbbé vált. A jogalkotó új minősített esetként állapította meg a több ember sérelmére történő elkövetést, amely mindeddig előzmény nélküli volt az anyagi jogi fejlődéstörténetet vizsgálva. A reform további jelentős novumaként értékelendő, hogy a fogyasztói magatartást is kriminalizálja. A 2020. évi V. törvény hatályba lépését követően a 2012. évi C. törvény 192. §-ában foglalt különös részi tényállás az alábbi szerkezetben épül fel.

Btk. 192. § Emberkereskedelem és kényszermunka	
<p>(1) Aki mást</p> <p>a) elad, megvásárol, elcserél, ellenszolgáltatásként átad, átvesz, vagy</p> <p>b) az a) <u>pontban meghatározott cselekmény megvalósítása érdekében szállít, elszállásol, elrejt, vagy másnak megszerez,</u> bűntett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.</p>	<p>I. alapeset</p> <p>II. alapeset</p> <p>Emberkereskedelem alakzat.</p>
<p>(2) Aki mást <u>rendszeres előny szerzése céljából munkavégzésre, munka jellegű tevékenység végzésére, egyéb szolgáltatásra, vagy jogellenes cselekmény folytatására</u></p> <p>a) megtévesztéssel, a sértett nevelésével, felügyeletével, gondozásával, gyógykezelésével kapcsolatos, illetve a sértettel kapcsolatban fennálló egyéb hatalmi vagy befolyási viszonyával visszaélve, vagy a sértett kiszolgáltatott helyzetét kihasználva rábír, vagy</p> <p>b) erőszakkal vagy fenyegetéssel kényszerít, bűntett miatt két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.</p>	<p>III. alapeset</p> <p>Kényszermunka alakzat.</p>
<p>(3) Aki mást a <u>(2) bekezdésben meghatározott cselekmény megvalósítása érdekében toboroz, átad, átvesz, elad, megvásárol, elcserél, ellenszolgáltatásként átad vagy átvesz, másnak megszerez, szállít, elszállásol, elrejt, bűntett</u></p>	<p>IV. alapeset</p> <p>Kényszermunka alakzat.</p>

¹⁰⁸ Uo.

<p>miatt két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.</p>	
<p>(4) Aki a (2) vagy a (3) bekezdésben meghatározott bűncselekményt <u>szexuális cselekmény végzése vagy emberi test tiltott felhasználása érdekében</u> követi el, büntett miatt öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.</p>	<p>Kényszermunka alakzat minősített esetei, amelyek a (2)–(3) bekezdés szerinti alapesetekre épül.</p>
<p>(5) A büntetés a (2) vagy a (3) bekezdésben meghatározott bűncselekmény esetén öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, a (4) bekezdésben meghatározott bűncselekmény esetén öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztés, ha azt</p> <p>a) <i>tizennyolcadik életévét be nem töltött személy sérelmére,</i> b) <i>a sértett sanyargatásával,</i> c) <i>hivatalos személyként, e minőséget felhasználva, vagy</i> d) <i>több ember sérelmére</i></p> <p>követik el.</p>	<p>Kényszermunka alakzat differenciált büntetési tételű minősített esetei, amelyek a (2)–(3) bekezdés szerinti alapesetekre, valamint a (4) bekezdés szerinti minősített esetre épülnek.</p>
<p>(6) A büntetés a (2) vagy a (3) bekezdésben meghatározott bűncselekmény esetén öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztés, a (4) bekezdésben meghatározott bűncselekmény esetén öt évtől húsz évig vagy életfogytig terjedő szabadságvesztés, ha azt</p> <p>a) <i>tizenkettedik életévét be nem töltött személy sérelmére, vagy</i> b) <i>életveszélyt vagy különösen súlyos hátrányt okozva</i></p> <p>követik el.</p>	<p>Kényszermunka alakzat differenciált büntetési tételű minősített esetei, amelyek a (2)–(3) bekezdés szerinti alapesetekre, valamint a (4) bekezdés szerinti minősített esetre épülnek.</p>
<p>(7) Aki emberkereskedelem és kényszermunkára irányuló előkészületet követ el, az (1) bekezdésben meghatározott esetben vétség miatt egy évig, a (2) vagy (3) bekezdésben meghatározott esetben büntett miatt három évig, a (4) bekezdésben meghatározott esetben egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.</p>	<p>Előkészület, amely az (1)–(3) bekezdés szerinti alapesetek, valamint a (4) bekezdés szerinti minősített esethez kapcsolódik.</p>

<p>(8) Aki</p> <p>a) a (2) bekezdésben meghatározott emberkereskedelem és kényszermunka sértettjének munkáját, munka jellegű tevékenységét, egyéb szolgáltatását vagy jogellenes cselekményét igénybe veszi vagy felhasználja, három évig terjedő szabadságvesztéssel,</p> <p>b) az a) pontban meghatározott bűncselekményt <u>szexuális cselekmény igénybevételével vagy emberi test tiltott felhasználása érdekében követi el</u>, egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.</p>	<p>V. alapeset</p> <p>A ’fogyasztó’ bűncselekménye a (2) bekezdés szerinti kényszermunka alakzat esetén.</p>
---	---

1.. táblázat: A jelenleg hatályos tényállás szerkezeti felépítése¹⁰⁹

Tekintettel arra, hogy a kényszermunka alakzat az egységesítés következtében továbbra is szankcionált, nem beszélhetünk dekriminalizálásról. Ezzel közvetlen összefüggésben a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvénynek¹¹⁰ az elsőfokon törvényszéki hatáskörbe sorolt bűncselekmények felsorolását tartalmazó 20. §-a is módosult, azonban a módosítás nem illeszkedett megfelelően az anyagi jogi szabályok hatályállapotához. A büntetőeljárásról szóló törvény és más kapcsolódó törvények módosításáról szóló 2020. évi XLIII. törvény 271. § 4. pontja értelmében a Be. 20. § (1) bekezdés 6. pontjában az „emberkereskedelem” szövegrészt felváltotta az „emberkereskedelem és kényszermunka” kifejezés. Az eljárási törvény hatásköri szabályokat érintő módosítása a 2020. évi XLIII. törvény 280. § – (1) bekezdésére figyelemmel a – (2) bekezdés alapján 2021. január 1-jén lépett hatályba, míg ezzel szemben a korábban ismertett anyagi jogi változás 2020. július 1-jén lépett hatályba, amely fél éves „késedelmet” jelent.

A Btk. 192–193. §-ai mellett több különös részi tényállás rendelkezéseiben is változás következett be a 2020. évi reform által,¹¹¹ emellett a „szankciós zárkó” szerepet betöltő büntetőjog területén kívül eső jogszabályi rendelkezésekben egyaránt. A 2020. évi V. törvény

¹⁰⁹ A szerző saját szerkesztése az alábbi mentén: Szomora: *Az emberi szabadság*, 192. §. [Hatályállapot: 2021. III. 1. utáni].

¹¹⁰ Rövidítve: Be.

¹¹¹ A reformcsomagban érintett valamennyi módosulás bemutatása nem képezi e tanulmány részét (lásd 200. § kerítés; 201. § prostitúció elősegítése; 203. § gyermekprostitúció kihasználása bűncselekményeket érintő változások, valamint az új értelmező rendelkezés a 207/A. §-ban).

6. §-a egy új (1a) bekezdéssel egészítette ki az 1999. évi LXXV. törvény¹¹² 9. §-át, melynek értelmében tizennyolcadik életévét be nem töltött személy szexuális szolgáltatásra nem ajánlkozhat fel. A reformcsomag ezzel együtt a szabálysértési törvényben is változásokat hozott. A Szabs.tv.¹¹³ 29. § (2) bekezdését kiegészítve bevezette a „szexuális szolgáltatásra felajánkozás” fogalmát, amely visszautal az 1999. évi LXXV. törvényben foglalt fogalomra.¹¹⁴ A módosítás új (szabálysértési) büntethetőséget kizáró okként szabályozza, ha a szexuális szolgáltatás nyújtására felajánlkozó személy az elkövetéskor a tizennyolcadik életévét nem töltötte be.¹¹⁵ Emellett új eljárási szabályokat vezetett be a tizennyolcadik életévét be nem töltött személyek vonatkozásában,¹¹⁶ részben – a 2020. évi V. törvény által szintén módosított – a Gyvt. rendelkezéseivel¹¹⁷ összhangban.

ZÁRÓ GONDOLATOK

Jelen tanulmány az emberkereskedelem tényállásával kapcsolatos hazai kodifikáció történetét kívánta bemutatni a jogrendszerünk egyes mérföldköveit jelentő büntetőtörvénykönyvek rendelkezéseinek elemzése útján. Az áttekintés egyúttal a nemzetközi konstelláció megértéséhez szükséges mértékéig ismertette a hazai jogfejlődésre hatást gyakorló egyes instrumentumok vonatkozó részeit. Mindezek fényében megállapíthatjuk, hogy az emberkereskedelem tényállásának nemzeti jogunkban való megjelenése nem annak organikus fejlődéséből következik, hanem az egyes nemzetközi dokumentumokban foglalt kötelezettségvállalás teljesítése érdekében következett be.

Mint látjuk a jog változása szükségszerű. Különösen igaz ez a büntetőjog területén, ahol kifejezetten fontos, hogy az emberkereskedelem elleni küzdelem jegyében a jogalkotás gyorsan tudjon reagálni és hatékony módon tudja lekövetni az egyes folyamatok, jelen esetben az emberkereskedelem jelenségével kapcsolatos 'trendeket'. Így tehát a szabályozás hol belső tényezők, hol külső ösztönzők hatására időről-időre változik, fejlesztésre kerül.

¹¹² 1999. évi LXXV. törvény a szervezett bűnözés, valamint az azzal összefüggő egyes jelenségek elleni fellépés szabályairól és az ehhez kapcsolódó törvénymódosításokról.

¹¹³ 2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről.

¹¹⁴ Lásd 1999. évi LXXV. törvény, 4. § k) pont.

¹¹⁵ Szabs.tv. 172. § (2) bekezdés. Ehhez kapcsolódóan lásd 2020. évi V. törvény, 8. §.

¹¹⁶ Szabs.tv. 172. § (3)–(5) bekezdés. Ehhez kapcsolódóan lásd 2020. évi V. törvény, 8. §.

¹¹⁷ 1997. évi XXXI. törvény - a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról. A 2020. évi változásokhoz kapcsolódóan lásd 2020. évi V. törvény, 1–5. §.

Az emberkereskedelem globális jelensége milliókat érint világszinten. Noha arra a kérdésre nem kapunk sohasem egyértelmű választ, hogy pontosan hány millió főt érint világviszonylatban, évről évre egészen elképesztő becslések látnak napvilágot. Példának okáért a *Global Slavery Index* (2023)¹¹⁸ közel 50 millió főre becsülte a modernkori rabszolgaságban élőket.

Az Unió trendeket monitorozása mellett az Európai Unió a jogi keret szigorítása mellett döntött, ugyanis 2024-ben módosult az 2011/36/EU irányelv. A 2024/1712/EU irányelvben eszközölt módosítások a nemzeti jogunkra is kihatnak, tekintve, hogy a jogharmonizáció keretében hazánknak is lesz feladata. Ehhez kapcsolódóan az átültetés határideje 2026. július 15. napja. A 2024/1712/EU irányelv¹¹⁹ által eszközölt módosítások közül – a büntető anyagi jogtörténeti áttekintésünkre figyelemmel – a kizsákmányolás exemplifikatív felsorolásának bővítését és az új minősített eset előírását emelhetjük ki többek között.

A 2011/36/EU irányelv – fentiekben bemutatott – közlönyállapot szerinti rendelkezése értelmében a kizsákmányolás magában foglalta legalább a prostitúció révén történő kizsákmányolást vagy a szexuális kizsákmányolás más formáit, a kényszermunkát vagy -szolgáltatásokat – a koldulást, a rabszolgotartást vagy a rabszolgotartáshoz hasonló gyakorlatot és a szolgaságot is ideértve –, a bűncselekményhez kapcsolódó egyéb kizsákmányolást és a szervek kivételét. E ponton a módosítás során mindenekelőtt nyelvi korrekciót eszközölt az Unió, ugyanis a korábbi 'prostitúció révén történő kizsákmányolás' helyett immáron a 'prostitúcióhoz kapcsolódó kizsákmányolás' fordulatot tartalmazza az irányelv hatályos szövege. A 2024. évi módosítás egyik érdemi novuma az, hogy a kizsákmányolás körében tett exemplifikatív felsorolásba *expressis verbis* beemelte a bérnyasághoz, a kényszerházassághoz vagy a jogellenes örökbefogadáshoz kapcsolódó kizsákmányolást is.¹²⁰ Tekintettel arra, hogy ezek a formák a kizsákmányolás mint célzat körében kerülnek számbavételre, a megállapíthatósághoz az elkövetési mód fennállása is szükséges.¹²¹

¹¹⁸ The Global Slavery Index 2023, Walk Free, 2022, <https://cdn.walkfree.org/content/uploads/2023/05/17114737/Global-Slavery-Index-2023.pdf> (Letöltés: 2025. január 25.)

¹¹⁹ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/1712 irányelve (2024. június 13.) az emberkereskedelem megelőzéséről és az ellene folytatott küzdelemről, valamint az áldozatok védelméről szóló 2011/36/EU irányelv módosításáról

¹²⁰ Lásd 2024/1712/EU irányelv, 1. cikk 1. módosító rendelkezés.

¹²¹ Mindamelllett, hogy a bérnyasághoz, a kényszerházassághoz vagy a jogellenes örökbefogadáshoz kapcsolódó kizsákmányolás már eleve is a 2011/36/EU irányelvben meghatározott emberkereskedelem-definícióban rögzített cselekmények körébe tartozhat, az Unió úgy vélte, hogy ezen gyakorlatok súlyosságára tekintettel, valamint a szexuális-, illetve munkaerő-kizsákmányolástól eltérő célból elkövetett esetek számának és jelentőségének folyamatos növekedése ellen folytatott küzdelem érdekében a bérnyasághoz, a kényszerházassághoz vagy a

A 2011/36/EU irányelv 4. cikkének közlönyállapot szerinti (3) bekezdése tartalmazta azon kritériumot, hogy súlyosító körülménynek, azaz minősített esetnek minősüljön, ha a 2. cikkben említett bűncselekményt hivatalos személy követte el feladatának teljesítése során. Az Unió – a 2024. évi módosítással¹²² – megbontotta a (3) bekezdésben foglalt szabályozási konstrukciót, melynek következtében az eddigi – a hivatalos személy általi elkövetésre vonatkozó – minősítés a (3) bekezdés a) pontjába került, mellyel egyidejűleg a bekezdés egy új b) ponttal egészült ki. Jelenleg tehát a 4. cikk (3) bekezdésének hatályos szövege egy a) és egy b) pontból áll. Ezen utóbbi szerint immáron az is súlyosító körülménynek minősül, ha az elkövető – információs és kommunikációs technológiák segítségével – elősegítette vagy elkövette az áldozatot érintő szexuális jellegű képek, videók vagy hasonló anyagok terjesztését.¹²³

Mindannak ellenére, hogy a hivatalos személy általi elkövetést a magyar jogalkotó a Btk. 192. § (5) bekezdés c) pontja szerinti differenciált büntetési tételű minősített esetként korábban már a hazai jog részévé tette,¹²⁴ a 2024. évi módosítás miatt szükségessé válik a 2011/36/EU irányelv 4. cikk (3) bekezdés b) pontjában foglalt tartalom implementálása. E kapcsán az irányelv nem nevesít konkrét minimum büntetési tételt a 4. cikk (3) bekezdés esetére,¹²⁵ csupán hatékony, arányos és visszatartó erejű büntetést alkalmazását írja elő a tagállamoknak.

A 2024. évi módosítás egy új 18a. cikkel egészítette ki 2011/36/EU irányelv eredeti szövegét, melyben bűncselekménnyé nyilvánítani rendeli az emberkereskedelem áldozata által nyújtott szolgáltatás – szándékos – igénybevételét is, amennyiben a szolgáltatás igénybe vevője tudomással bír arról, hogy a szolgáltatást nyújtó személy áldozat.¹²⁶ E körben az irányelv szintén nem határozza meg konkrétan a büntetési tétel alsó határát, mindösszesen a hatékony, arányos és visszatartó erejű büntetés alkalmazásának követelményét rögzíti. A magyar jogalkotó előremutató felfogását tükrözi azon tény, miszerint a Btk. – jelenleg is hatályos rendelkezése – már a 2011/36/EU irányelv rendelkezéseinek 2024. évi módosítását megelőzően is szankcionálta a fogyasztó cselekményét.

jogellenes örökbefogadáshoz kapcsolódó kizsákmányolást fel kell venni a 2. cikk (3) bekezdésében meghatározott módozatok közé. Lásd: 2024/1712/EU irányelv, (6) preambulumbek.

¹²² Lásd 2024/1712/EU irányelv, 1. cikk 2. módosító rendelkezés.

¹²³ Ezzel összefüggésben lásd: 2024/1712/EU irányelv, (8)–(10) preambulumbek.

¹²⁴ Hisz az a 2011/36/EU irányelvre eredeti szövegében is szerepelt már.

¹²⁵ Szemben a 4. cikk (2) bekezdésével, ahol az irányelv konkrétan meghatározza, hogy az ott felsorolt esetekben a büntetési tétel minimum 10 év szabadságvesztés.

¹²⁶ Lásd 2024/1712/EU irányelv, 1. cikk 15. módosító rendelkezés.

BIBLIOGRÁFIA

- ANGYAL Pál: *A magyar büntetőeljárás jog tankönyve*, Budapest, Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat, 1915.
- BALOGH Jenő: Büntetőtörvényeink módosításához II., *Huszdik Század*, 1. évf., 11. füzet, 330–346.
- BELOVICS Ervin – MOLNÁR Gábor Miklós – SINKU Pál: *Büntetőjog II, Különös rész*, Budapest, HVG-ORAC Kiadó, 2012.
- BECCARIA, Cesare: *A bűnökről és a büntetésekről* (ford. Madarász Imre), Budapest, Eötvös József Könyvkiadó, 1998.
- CZINE Ágnes: *Az emberkereskedelem, mint a szervezett bűnözés egyik megjelenési formája* (Doktori értekezés), Pécs, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának Doktori Iskolája, 2011.
- CZINE Ágnes: Csemegi csak egy volt, *Magyar Jog*, LXXII. évf., 2024/7-8, 392–401.
- CZINE Ágnes: Csemegi Károly, a bíró és a Jogászegylet első tényleges elnöke, in Czine Ágnes (szerk.): *Csemegi Károly emlékkötet*, Budapest, ORAC kiadó, 2024, 16–24.
- CSEMEGI Károly: *A magyar bűnvádi eljárás tervezetének indokai*, Budapest, Pesti Könyvnyomda Rt., 1882.
- DOMOKOS Andrea: A Csemegi-kódex, a „pompázatos kölni dóm”, in Czine Ágnes (szerk.): *Csemegi Károly emlékkötet*, Budapest, ORAC Kiadó, 2024, 39–44.
- FINKEY Ferenc: *A magyar büntetőjog tankönyve*, Budapest, Grill Károly Könyvkiadó vállalata, 1909.
- GYÖRGYI Kálmán: Emlékbeszéd Csemegi Károly születésének 175. évfordulója alkalmából a Magyar Kriminológiai Társaság és Csongrád Város által rendezett emlékülésen, *Magyar Jog*, XLVIII. évf., 2001/8, 503–508.
- GYÖRGYI Kálmán: Az új Büntető Törvénykönyv kodifikációjának története, *az új Btk*, 2012, <https://ujbtk.hu/dr-gyorgyi-kalman-az-uj-bunteto-torvenykonyv-kodifikaciojanak-tortenete/>
- HAJNAL Hugó: *Csemegi Károly, A magyar büntetőtörvénykönyv s a bírói szervezetről szóló törvény megalkotójának élete és működése*, Budapest, Gondolat Kiadó, 2003.

HOLLÁN Miklós: Az emberkereskedelemre vonatkozó magyar büntetőjogi szabályozás, in Tóth Károly (szerk.): *Publicationes doctorandorum juridicorum*, Szeged, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2001, 239–283.

KARSAI Krisztina (szerk.): *Nagykommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez*, Budapest, Wolters Kluwer Hungary Kft., 2024.

KIRÁLY Tibor: Az 1878. évi büntetőtörvénykönyv, in Nagy László (szerk.): *A magyar büntető törvényhozás 100 éve, Jogász Szövetségi Értekezések II. kötet*. Budapest, Magyar Jogász Szövetség, 1979, 33–70.

KIRÁLY Tibor – MÁTHÉ Gábor – MEZEY Barna: A Csemegi-kódex (1878:5. tc.), in Mezey Barna (szerk.): *Magyar jogtörténet*, Budapest, Osiris Kiadó, 2007, 329–341.

KISS Zsigmond: A személy elleni bűncselekmények in Berkes György (szerk.): *Magyar büntetőjog, Kommentár a gyakorlat számára*, 2. kiadás, Budapest, HVG–ORAC, 1999, 346–518.

KOVÁCS István: A szervezett bűnözés két alappillére: az emberkereskedelemhez kapcsolódó prostitúciós bűncselekmények, valamint a kábítószer-kereskedelem összefonódása, *Nemzetbiztonsági Szemle*, II. évf., 2024/4, 79–101.

MÁTHÉ Gábor: Adalékok a büntetőjog-gyakorlat kérdéseire a két nagy kodifikáció között, *Jogtörténeti Szemle*, XI. évf., 2008/4, 8–12.

MEZEY Barna: A föltétlen igazság és a társadalom fenntartásának érdeke, Az első magyar büntető törvénykönyv, in Horváth Attila (szerk.): *Tanulmányok a Csemegi-kódex megalkotásának 140. évfordulója tiszteletére*, Budapest, Dialóg Campus, 2020, 39–46.

NÁNÁSI László: A Csemegi-kódex születése, in Horváth Attila (szerk.): *Tanulmányok a Csemegi-kódex megalkotásának 140. évfordulója tiszteletére*, Budapest, Dialóg Campus, 2020, 9–27.

SZOMORA Zsolt: Az emberi szabadság elleni bűncselekmények. In: Karsai Krisztina (szerk.): *Nagykommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez*, Budapest, Wolters Kluwer Hungary Kft., 2024.

SZÜCS Dániel: Emberkereskedelem, Az ókori rabszolgaság modern köntösben, in Bándi Gyula – Pogácsás Anett (szerk.): *Stability and adaptability – Állandóság és alkalmazkodás: Selected*

doctoral studies – Válogatott doktorandusz tanulmányok, Budapest, Pázmány Press, 2023, 547–566.

TÓTH Mihály: Magyarország negyedik Büntető Törvénykönyve, *Jogtudományi Közöny*, LXIX. évf., 2014/10, 439–452.

WINDT Szandra: *A láthatatlan emberek, Az emberkereskedelem jelensége Magyarországon*. Budapest, Országos Kriminológiai Intézet, 2021.

WINDT Szandra: 2013, az emberkereskedelem elleni fellépés éve Magyarországon, *Belügyi Szemle*, LXII. évf., 2014/1, 58–74.

Egyéb források

2019 Trafficking in Persons Report: Hungary, *U.S. Department of State*, 2019, <https://2021-2025.state.gov/reports/2019-trafficking-in-persons-report-2/hungary/>

Az Európa Tanács Emberkereskedelem Elleni Fellépésről szóló Egyezménye Magyarország által történő végrehajtásáról szóló jelentés [GRETA(2015)11], *Európa Tanács GRETA Az emberkereskedelem elleni fellépés szakértői csoportja*, 2015, <https://rm.coe.int/1680631c48> (Letöltés: 2025. április 5.)

Képviselőházi Irományok 1875/78. V. kötet, VII. kötet és IX. kötet

Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Hungary [GRETA(2019)13], *Council of Europe GRETA Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings*, 2019, <https://rm.coe.int/greta-evaluation-report-on-hungary-2nd-evaluation-round-/168098f118> (Letöltés: 2025. április 5.)

The Global Slavery Index 2023, *Walk Free*, 2022, <https://cdn.walkfree.org/content/uploads/2023/05/17114737/Global-Slavery-Index-2023.pdf> (Letöltés: 2025. január 25.)